

XI. KONGRES ZKJ

Enajsti kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki se je pričel 20. junija in končal 23. junija v kongresnem centru Sava v Beogradu, je skupno z republiškimi kongresi ZK in konferencama ZK avtonomnih pokrajin brez dvoma osrednji družbenopolitični dogodek tega leta v SFR Jugoslaviji.

Vsak kongres ZK zase predstavlja pomemben mejnik v delu in vlogi ZK, ker komunisti vsestransko ocenimo obdobje med vema kongresoma, se pravi rezultate, dosežene na podlagi izhodišč, stališč in sklepov, sprejetih na prejšnjem kongresu, ter se na temelju takih ugotovitev dogovorimo o ciljih, ki nas bodo vodili pri našem delu v naslednjem medkongresnem obdobju.

S stališča razvoja in graditve novih družbenoekonomskih odnosov imajo letošnji kongresi ZK (to je pred kratkim končani VIII. kongres ZKS v celoti potrdil) posebno mesto v povojni graditvi socialistične samoupravnosti in neuvrščene Jugoslavije. V času VII. kongresa ZKS in X. kongresa ZKJ (marec—april 1974) smo namreč sprejeli nove ustave (Ustava SFRJ — februar 1974), ki so pomenile bistven korak naprej od prejšnjih, pred komuniste in vse delovne ljudi in občane pa zahtevne naloge uresničevanja in prelivanja nove družbenoekonomske vsebine v življenje in celotno družbeno prakso. S sprejetjem novih ustav so tudi dozorili pogoji za sprejem Zakona o združenem delu v decembru 1976. To medkongresno obdobje je bilo torej izredno dinamično in razgibano z uveljavljanjem ustavnih določil in razmerij, ki jih je začrtal zakon o združenem delu (z letošnjim letom potečejo roki za uskladitev z njegovimi določili), dose-

gli smo nove, zavidljive uspehe pri povečevanju materialne baze celotne družbe in osebnega standarda, utrdili notranjo enotnost in obrambno sposobnost s podružbljanjem te osnovne komponente varnosti in uveljavljanjem družbene samozasčiteš na zunanjepolitičnem področju pa smo kot nosilci politike neuvrščene in z izredno mednarodno aktivnostjo za mir na svetu poželi nova priznanja, prijatelje in izreden ugled. To so, z najbolj skopo odmerjenimi besedami, poglavitne značilnosti tega medkongresnega obdobja, ki jih je v obširnem poročilu utemeljil tovariš Tito ob pričetku XI. kongresa ZKJ, pri čemer je še posebej poudaril krepitev ZKJ v zadnjem obdobju tako glede njene avantgardne vloge v našem družbenem in gospodarskem razvoju kot tudi nje same, pri čemer gre povečanju in pomladitvi članstva posebno mesto.

Ugotovitve, stališča in izhodišča VIII. kongresa ZKS in pravkar končanega XI. kongresa ZKJ lahko zlahka prenesemo tudi v delovno sredino sestavljene organizacije združenega dela IMP. Resno, zavzeto in prizadevno smo se lotili prelivanja ustavnih načel in določil Zakona o združenem delu v našo ekonomsko-poslovno in samoupravno prakso. Uresničevanje določil zakona o združenem delu ni lahka niti kratkotrajna in kampanjska naloga, ampak samoupravni sproces, za katerega z veseljem ugotavljamo, da ga aktivno spremlja in soustvarja iz dneva v dan več naših delavcev. Prepričan sem, da to ni fraza, saj so prvi rezultati stvarnosti: samoupravna reorganizacija delovne organizacije IMP v SOZD. Osnove novih družbenoekonomskih razmerij smo že vzpostavili, pred

nami vsemi pa je, da to, kar smo zapisali in si začrtali, tudi v celoti prelijemo v vsebino dela vsakega delavca in samoupravljalca posebej in v naši sestavljeni organizaciji v celoti kot danes pomembnemu subjektu v slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu.

XI. kongres ZKJ, zbor preko 2000 delegatov vseh članov Zveze komunistov Jugoslavije, predstavlja vir zanimanja in odobravanja naše najširše javnosti in vseh naprednih sil in gibanj v svetu, kar dokazuje 130 delegacij komunističnih, socialističnih in delavskih partij ter osvobodilnih gibanj, ki prisostvuje delu kongresa, in ne nazadnje izreden odmev v svetu.

Jasna in trdna stališča, ki jih je začrtal XI. kongres ZKJ izhajajoč iz X. kongresa, povezana z rezultati, ki so bili doseženi v razvoju naš družbe v celoti, pri čemer tudi napake, pomanjkljivosti in nedorečenosti ne bodo ostale skrite, naj bodo dokaz vsem doma in v tujini, ki ne verjamejo naši usmeritvi in stvarnosti ali jo skušajo celo tako ali drugače ovirati in onemogočiti, da smo na pravi poti, poti, ki z graditvijo samoupravnosti socialistične in neuvrščene Jugoslavije človeka vodi k zadovoljstvu in osebni sreči.

Komunisti ob XI. kongresu ZKJ z zanimanjem in zadovoljstvom spremljamo naše skupne uspehe s tem, da si pred napakami in pomanjkljivostmi ne zatiskamo oči, ter smo enotni, da se bomo z najboljšimi močmi borili za uresničitev nalog in ciljev, ki jih je opredelil XI. kongres ZKJ.

Delegati na XI. kongresu ZKJ v beograjskem centru »Sava«

IZ REFERATA PREDSEDNIKA TITA

Naša socialistična skupnost je v obdobju med kongresoma nadaljevala uspešen razvoj svoje materialne osnove in čedalje bolj celovito in dosledno poglobljala socialistične samoupravne odnose. Po zaslugi prizadevanj delavskega razreda in delovnih kmetov ter dejavnosti zveze komunistov in drugih organiziranih socialističnih sil iz leta v leto dosegamo velike rezultate v materialnem in družbenem razvoju. Takšen razvoj je najboljša potrditev naše poti in neomajne opredelitve za socialistično samoupravljanje.

STALNA KREPITEV MATERIALNE OSNOVE — PRI TEM SE JE ŠTEVILO ZAPOSLJENIH V ZADNJIH ŠTIRIH LETIH POVEČALO ZA SKORAJ 850 TISOČ — JE PRISPEVALA, DA NAŠI LJUDJE ŽIVIJO BOLJE IN BOLJ BOGATO.

Uspešno se je razvijala predvsem industrija kot temeljno in vodilno področje v celotnem gospodarskem razvoju. Tempo njenega razvoja je bil še naprej hiter. V zadnjih štirih letih se je industrijska proizvodnja povečala za tretjino, tako da danes v enem mesecu da več kot pred tridesetimi leti v celem letu. To so stalno spremljale spremembe v smeri čedalje bolj sodobne tehnike in tehnologije ter čedalje bolj kvalificiranega in strokovnega dela. Danes izdelujemo kakovostne in raznovrstne proizvode, ki krijejo vedno večje potrebe naših ljudi, z dobršnim delom pa tudi zahteve svetovnega tržišča.

Tudi v kmetijstvu dosegamo izredne rezultate. Lani smo na podlagi zelo visokih donosov dosegli rekorden pridelek koruze, sladkorne pese in sončnic ter visok pridelek pšenice. Danes imajo naši kmetovalci možnost, da pridelajo dovolj osnovnih živil za prehrano prebivalstva in tudi precejšnje količine za izvoz. Kajti naša država ima veliko naravnih bogastev, potrebnih za napredek kmetijstva. Imamo tudi dovolj sposobnih kmetovalcev in strokovnjakov, dobro lastno kmetijsko mehanizacijo, razvito agrokemijo in pomembne druge proizvodne zmogljivosti na družbenih in individualnih posestvih. Vse to je ob nadaljnjem razvijanju samoupravnih odnosov dobra podlaga za še uspešnejši razvoj kmetijstva in vasi.

Tudi v številnih drugih gospodarskih in družbenih dejavnostih so bili doseženi dobri rezultati, na primer v gradbeništvu, turizmu, prometu, pa v šolstvu, zdravstvu itd. Z velikimi prizadevanji in tudi odpovedmi naši delovni ljudje tako rekoč vsak dan dokončujejo nove šole, bolnišnice in druge objekte družbenega standarda, posodablajo in gradijo nove ceste in proge ter druge gospodarske objekte.

Stalna krepitev materialne osnove — pri tem se je število zaposlenih v zadnjih štirih letih povečalo za skoraj 850 tisoč — je prispevala, da naši ljudje živijo bolje in bolj bogato. Njihova kupna moč se je povečala za skoraj četrtino. Množična proizvodnja dobrin in založenost tržišča čedalje bolj ustrezata potrebam naših občanov. Po izbiri in kakovosti blaga, ki ga ponujajo v naših trgovinah, danes ne zaostajamo dosti za tistimi iz razvitega sveta.

Naša družba je v minulem obdobju dosegla velike uspehe tudi pri dvigu splošne ravni znanja in strokovnosti delovnih ljudi. Vse pomembnejši položaj in vlogo imajo kvalificirani delavci in strokovnjaki, ki predstavljajo danes več kot 60 odstotkov zaposlenih. Njihova znanja in sposobnosti ob čedalje večji uporabi sodobne tehnike in tehnologije dajejo v mnogih naših kolektivih rezultate, kakršne dosegajo v razvitih gospodarstvih. Na

Sem za udarniško delo tudi danes

nekaterih področjih znanosti in druge ustvarjalnosti so dosežki vrhunski. Dovolj je, da omenim le izjemne rezultate naših kmetijskih institutov pri osvajanju novih semenskih sort pšenice, koruze in sončnic, ki dajejo rekordne prideleke, kakršnega dosegajo malokje v svetu. Vidne uspehe smo dosegli tudi v tehniki zidave in na nekaterih drugih področjih. Zato ni slučajno, da mnoge naše organizacije uspešno nastopajo v tujini, izvajajo gradbena dela, izboljšujejo kmetijsko proizvodnjo itd.

ZADOVOLJNI SMO LAHKO TUDI Z URESNIČEVANJEM TEMELJNIH NALOG, KI SMO SI JIH ZASTAVILI NA 10. KONGRESU

Takšen hiter razvoj in vsestranski napredek dosegajo v vseh naših republikah in pokrajinah. V manj razvitih republikah in na Kosovu se s prizadevanji delovnih ljudi teh območij in s pomočjo vse skupnosti razvijajo čedalje hitreje.

Prav tako smo lahko zadovoljni tudi z uresničevanjem temeljnih nalog, ki smo si jih zastavili na desetem kongresu glede nadaljnega razvijanja družbenoekonomskih odnosov na podlagi samoupravljanja. Pri tem so bile dosežene kakovostne spremembe. Zdaj delavci v združenem delu čedalje bolj celovito in uspešno uresničujejo položaj svobodnih in enakopravnih upravljavcev svojega dela ter pogojev in rezultatov svojega dela. Ustava in zakon o združenem delu sta postala močno oržje v njihovem boju proti še vedno navzočim odporom razvoju samoupravljanja, proti tehnokratizmu in birokratizmu ter drugim podobnim težnjam in pojavom, nasprotnim samoupravljanju in družbeni lastnini. Zdaj se ti odpori, težnje in pojavi lažje in uspešneje premagujejo, samoupravni položaj delavcev pa se stalno krepi.

Na tej podlagi se je močno uveljavilo odločanje delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela o pravicah, ki jim neodtujljivo pripadajo. Z osebnim izrekanjem in po svojih delegacijah in delegatih neposredno urejajo medsebojne odnose pri delu in v različnih oblikah združevanja dela in sredstev. Dohodek kot podlaga njihovega materialnega položaja in njihovih družbenoekonomskih in drugih samoupravnih pravic čedalje bolj spodbuja smotno odločanje, samoupravno združevanje dela in sredstev ter usklajevanje delovnih in razvojnih načrtov. S svobodno menjavo dela delavcev v materialni proizvodnji in delavcev v družbenih dejavnostih se tudi te dejavnosti čedalje bolj vključujejo v enoten sistem združenega dela. S tem se vedno bolj ukinja posredovanje države v teh odnosih.

DOSEŽENI RAZVOJ SOCIALISTIČNIH SAMOUPRAVNIH ODNOSOV IN PROIZVAJALNIH SIL DRŽAVE NAM DAJE MOŽNOST, DA GREMO ŠE BOLJ USPEŠNO NAPREJ.

Prav tako sta se močno uveljavila samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje kot oblika demokratičnega usklajevanja različnih interesov, kot oblika skupnega in enakopravnega odločanja. Na tej podlagi in zlasti z dogovarjanjem republik in pokrajin se uspešno rešujejo tudi najbolj zapletena vprašanja skupnega interesa za vse naše narode in narodnosti. To krepi njihovo enakopravnost, bratstvo in enotnost ter prispeva k razvoju naše socialistične samoupravne skupnosti.

Doseženi razvoj socialističnih samoupravnih odnosov in proizvodnih sil države nam daje možnosti, da gremo še bolj uspešno naprej. Imamo vse možnosti, da naprej razvijemo naš družbenoekonomski in politični sistem, da gradimo moderno gospodarstvo in da vse višje dvigamo življenjsko raven naših ljudi.

Razumljivo to ne bo šlo lahko. Še naprej bo to zahtevalo trud vseh naših delovnih ljudi, vsestransko angažiranje komunistov in vseh drugih subjektivnih socialističnih sil. Tudi v prihodnje se bomo soočili z različnimi težavami in problemi. Premagovanje le-teh bo odvisno predvsem od nas samih. Če bomo storili vse, kar je treba, uspehi ne bodo izostali.

V tem pogledu se moramo učiti iz minulega obdobja. Kajti vseh nalog, ki smo si jih zastavili na desetem kongresu, nismo do konca uresničili. Nismo jih uresničili zato, ker smo tudi v tem obdobju delali včasih pomanjkljivo in ponavljali nekatere napake, čeprav smo nanje velikokrat opozarjali. Nekateri najbolj žgoči gospodarski problemi, ki jih moramo zdaj reševati, bi bili lahko

IMP GLASNIK izdaja delovna skupnost IMP — Industrijskega montažnega podjetja v Ljubljani. Izhaja mesečno v 7.200 izvodih. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Titova 37. Ureja uredniški odbor: Rudi Bukovec, Anton Krizan (glavni urednik), Anton Strus (odgovorni urednik), Ing. Vinko Kuder, Ing. Janez Trost, Ing. Vane Učakar, Jože Wela. Tisk: Tiskarna Ljudska pravica v Ljubljani. Po mnenju sekretariata za informacije IS SRS, št. 421-1/72 z dne 26. septembra 1974 je IMP Glasnik oproščen plačila temeljnega davka od prometa proizvodov.

NA ENAJSTEM KONGRESU ZKJ

manj ostri in zapleteni, če ne bi bilo pomanjkljivosti in ponavljanja napak.

STALNA RAST PRODUKTIVNOSTI DELA JE EDINA RESNIČNA PODLAGA ZA CELOTEN GOSPODARSKI VZPON, ZA KREPITEV MATERIALNEGA IN SOCIALNEGA POLOŽAJA VSAKEGA POSAMEZNIKA IN ZA USPEŠNO REŠEVANJE ŠTEVILNIH BISTVENIH VPRAŠANJ DRUŽBENEGA RAZVOJA.

Naša družba ima vse možnosti za hiter porast produktivnosti dela, pa vendar smo bili pri tem v zadnjih letih včasih počasni in smo zastajali, kar je v precejšnji meri posledica slabosti, ki bi jih lahko odpravili. Stalna rast produktivnosti dela je edina resnična podlaga za celoten gospodarski vzpon, za krepitev materialnega in socialnega položaja vsakega posameznika in za uspešno reševanje številnih bistvenih vprašanj družbenega razvoja. Naš samoupravni sistem, dosežena raven tehnične opremljenosti dela ter sposobni kadri so dajali vse možnosti, da pri tem dosežemo večji napredek. Toda tega nismo izkoristili, česar pa v prihodnje ne smemo več dovoliti. Kajti zastoje pri dvigu produktivnosti dela postaja zavora za nadaljnji vsestranski napredek.

Produktivnost dela razumljivo ni odvisna samo od razmer in odnosov v delovnih kolektivih. Odvisna je tudi od celotne družbene organiziranosti gospodarskega življenja, od učinkovitosti pri sprejemanju sklepov, dogovarjanju in sporazumevanju in zlasti od doslednega izvajanja dogovorjenega. V naši vsakodnevni praksi je dosti počasnosti, neizvajanja dogovorjenega, tudi ravnanja in dela po starem. Skupni dogovori in sporazumi morajo dobiti moč zakona. To mora z vso odgovornostjo postati pravilo ravnanja vseh, od delavcev v temeljni organizaciji do organov federacije.

Da bi dosegli večjo produktivnost dela, nas čaka pomembna naloga, da izboljšamo sistem delitve po delu, tako da bo postal glavna spodbuda za produktivnost in tudi za uspešnejše upravljanje in učinkovitejše poslovanje sploh. Zdaj se s tem precej ukvarjamo. Toda tudi tu moramo bolj odločno premagovati odpore in odpravljati slabosti. Ne smemo dopustiti uravnilovke, prav tako pa ne smemo dovoliti neupravičenih razlik, za katerimi ni ustreznega delovnega prispevka in ki se spreminjajo v privilegije na račun drugih. Takšne težnje in pojave moramo preprečiti. Porajajo namreč upravičeno nezadovoljstvo delavcev in nam povzročajo družbeno in politično škodo.

Velike rezerve za povečanje produktivnosti

dela so v združevanju dela in sredstev, izkoriščanju prednosti enotnega jugoslovanskega tržišča in izboljšanju sistema socialističnega samoupravnega načrtovanja. Zato se moramo odločno boriti proti vsem oblikam zapiranja in avtarkije, bodisi da gre za posamezne organizacije bodisi za ožje ali širše družbenopolitične skupnosti. Vse ovire za samoupravno združevanje dela in sredstev moramo odločno odpravljati. To mora biti naša stalna skrb in ena izmed temeljnih nalog.

obetajo uspeha na domačem in tujem tržišču. Do neupravičenega podvajanja zmogljivosti in do drugih nesmotrnih investicij prihaja ponavadi takrat, ko se odloča mimo delavcev, torej tistih, ki bodo v bistvu neposredno in najbolj čutili posledice tega. V takšnih razmerah ni čudno, da so zmogljivosti premalo izkoriščene, da imajo nekatere organizacije probleme s prodajo svojih izdelkov, da poslujejo z izgubo, kopičijo zaloge in podobno. Vse to zmanjšuje produktivnost celotnega

Da bo dobro grel

NE SMEMO DOPUSTITI URAVNILOVKE, PRAV TAKO PA NE SMEMO DOVOLITI NEOPRAVIČENIH RAZLIK, ZA KATERIMI NI USTREZNega DELOVNEGA PRISPEVKA IN KI SE SPREMINJAJO V PRIVILEGIJE NA RAČUN DRUGIH.

Načrti in programi razvoja morajo biti stvarni in ekonomsko upravičeni in morajo upoštevati interese organizacij združenega dela in posameznih družbenopolitičnih skupnosti pa tudi družbe v celoti. V ta namen je nujno, da delovne organizacije in družbenopolitične skupnosti usklajujejo svoje načrte na samoupravni podlagi in se dosledno ravna po dogovorjenem.

Še naprej veliko investiramo, kar je dobro. Ni pa dobro to, da so tudi nerentabilne naložbe, ki ne

družbenega dela in možnosti za naš celotni napredek.

DO NEUPRAVIČENEGA PODVAJANJA ZMOGLJIVOSTI IN DO DRUGIH NESMOTRNIH INVESTICIJ PRIHAJA PONAVADI TAKRAT, KO SE ODLOČA MIMO DELAVCEV.

Za preprečevanje in odpravljanje teh in drugih slabosti na področju investicij moramo bolj uporabljati samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje o programih razvoja in delitvi dela znotraj države. Upoštevati je treba, da spreminjanje gospodarske strukture lahko poteka uspešno ne le z graditvijo novih objektov, temveč

(Nadaljevanje na 4. str.)

Skupina delavcev TOZD OV, ki je udarniško delala pri novogradnji

IZ REFERATA PREDSEDNIKA TITA

(Nadaljevanje s 3. str.)

tudi z rekonstrukcijo, širjenjem in moderniziranjem obstoječih. Vedno je treba dobro pretehtati, kdaj je smotrno iti po tej poti, kdaj pa postavljati nove zmogljivosti. Pri tem se ne smemo ravnati po trenutni konjunkturi. Vedno moramo imeti pred očmi, da je potreben takšen razvoj, ki bo zagotavljal najhitrejši napredek naše družbe in boljše življenje delovnega človeka.

Prav tako moramo vztrajati v prizadevanjih za zagotovitev odgovornega odnosa do dela in družbenih sredstev, boljše izkoriščanje delovnega časa, varčevanje z družbenim isredstvi sploh. Posebnega pomena so spodbujanje znanja, uporaba znanstvenih in tehničnih dosežkov in prilagajanje znanstveno-raziskovalnega dela potrebam gospodarstva. Potrebno je čim bolj spodbujati novatorstvo in racionalizatorstvo. Prav v našem si-

nismo sposobni pokriti z ekonomsko smotnim izvozom. Zato se moramo do določene mere zadolževati v tujini oziroma še nekaj časa računati s primanjkljajem v plačilni bilanci. Vendar mora ta primanjkljaj ostati v določenih mejah. Toda težnje v gospodarski menjavi s tujino niso ugodne, zlasti lani in letos. Če jih ne bi zatrli, bi se soočili z mnogimi novimi težavami, kar bi resno upočasnilo naš razvoj.

Vzroki za to so delno v upočasnjevanju gospodarske dejavnosti v tujini, protekcionističnemu zapiranju tržišč posameznih držav, manipulanju z valutnimi tečajni in v podobnih pojavih, kar vse otežuje naš izvoz in draži uvoz. So paš kot sem že rekel, tudi v naših lastnih slabostih, ki jih moramo bolj odločno odpravljati.

Nekatere slabosti v sistemu gospodarskih odnosov s tujino smo ugotovili že prej in smo zato zdaj

ramo vse prednosti, ki nam jih ponuja vključevanje v mednarodno delitev dela. To je poglavitni pogoj za naš razvoj. Toda v zvezi s tem je treba vsestransko preučiti našo zunanjetrgovinsko usmeritev, od tržišča do tržišča, odvisno tudi od politike drugih držav. Zdaj je največji del naše zunanje trgovne vezan na zahodno tržišče, vendar pri tem ne naletimo vedno na dovolj razumevanja pri naših največjih partnerjih in je primanjkljaj s tem območjem skoraj neznosen. Gledati moramo na svoje dolgoročne interese in se bolj usmeriti na tržišča, kjer lahko s izvozom pokrijemo največji del uvoza. S posebno pozornostjo moramo razvijati gospodarsko sodelovanje z deželami v razvoju, kjer še zdaleč niso izkoriščene vse možnosti.

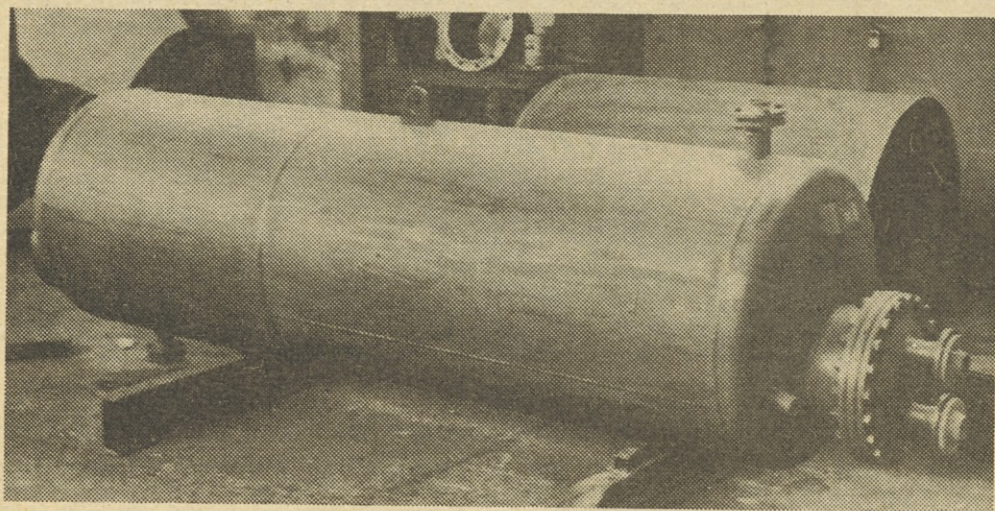
Razumljivo je, da moramo biti za uspešno nastopanje na kateremkoli tujem tržišču konkurenčno sposobni. Za to je poglavitni pogoj predvsem stalna rast produktivnosti dela, da bi zmanjšali razlike v razmerju do bolj razvitih gospodarstev in da bi čim bolj zmanjšali odtokanje dela našega dohodka v tujino. Nekatere naše organizacije so dosegle takšno produktivnost, ki jim je omogočila uspešen prodor na mednarodno tržišče. Toda to bi moral dosegati čedalje večji del našega gospodarstva.

Vendar bi lahko že na podlagi sedanje produktivnosti dela dosegli precej večjo konkurenčno sposobnost na svetovnem tržišču, če bi imeli bolj urejene odnose v našem gospodarstvu. Številne težave v gospodarskih odnosih s tujino, zlasti pri izvozu, izvirajo iz tega, da v razmerah inflacije rastejo notranje cene in stroški proizvodnje, da nekatere zmogljivosti niso izkoriščene, da je gospodarstvo obremenjeno z velikimi obveznostmi in da sta pretirano visoki splošna in skupna poraba. Tudi pretirane investicijske ambicije pritiskajo na cene in plačilno bilanco. Proti vsemu temu se moramo odločno bojevati.

PRAV POVEZOVANJE ODLOČANJA IN ODGOVORNOSTI JE OSNOVNA UČINKOVITOST SISTEMA SAMOUPRAVLJANJA.

Na stabilnost našega gospodarstva so vplivali tudi določeni zunanji dejavniki. Toda za to so odločilni notranji razlogi, ki so predvsem v še vedno nepremaganih ostanih starih odnosov v našem sistemu in v ravnanju, ki ne ustreza naravi socialističnih samoupravnih odnosov. Še vedno so pojava, da so novi odnosi vzpostavljeni samo formalno. Resnični sklepi, zlasti ko gre za pridobivanje in delitev dohodka, se pogosto sprejemajo mimo delavcev v temeljnih organizacijah ali samo z njihovim formalnim soglasjem, brez popolnega obveščanja delavcev o resničnem pomenu in posledicah ustreznih ukrepov. Tako se odločanje ločuje od neposredne gospodarske odgovornosti za sprejete sklepe, toda prav povezovanje odločanja in odgovornosti je osnova učinkovitosti sistema samoupravljanja. Od tod tudi čezmerna poraba na račun reprodukcijske sposobnosti gospodarstva, pretirano opiranje na posojila, zvrčanje poslovnih tveganj na družbo kot celoto in drugi ojadi, ki povzročajo inflacijo in zviševanje cen.

V razmerah inflacije je na primer dohodek organizacij združenega dela bolj odvisen od stihjskega gibanja cen in od ukrepov družbenopolitičnih skupnosti kot od produktivnosti dela in pravične proizvodne usmeritve. To slabi zavzetost delavcev, da osebne dohodke pridobivajo na načelih delitve po dleu, in spodbuja težnje po uravnikovski. V takšnih razmerah ni niti načrtovanja na daljši rok. Sklepi, ki imajo objektivno dolgoročni vpliv,

Ležeči kombinirani bojler. Lahko ga priključimo na električni tok, toplo vodo ali paro — izdelek TOZD Elektrokovinar iz Ptuja

stema se to dvoje lahko čedalje bolj uveljavlja in mora uveljavljati.

Ob uspešnem opravljanju nalog v zvezi s povečanjem produktivnosti dela in učinkovitosti poslovanja se lahko lažje rešujejo tudi tisti problemi, ki zdaj motijo in otežujejo naš gospodarski položaj. Mislim predvsem na dva izjemno pomembna aktualna problema: neugodna gibanja na področju gospodarskih odnosov s tujino in na počasno odstranjevanje nekaterih bistvenih vzrokov, ki neugodno vplivajo na stabilnost gospodarskih tokov v državi.

PROBLEMI V GOSPODARSKIH ODNOSIH S TUJINO SO DELNO POSLEDICA OBJEKTIVNIH OKOLIŠČIN IN DELOVANJA DOLOČENIH ZUNANJIH DEJAVNIKOV.

Razvijanju gospodarskih odnosov s tujino in krepitvi stabilnosti v naših notranjih gospodarskih gibanjih smo že doslej posvečali pozornost ob upoštevanju njihovega pomena za naš splošni materialni in družbeni razvoj. Sprejemali smo ukrepe, da zatremo negativne težnje v teh odnosih. Pri tem smo imeli nekaj uspeha, vendar nismo storili vsega, kar bi morali. Tu smo naloge desetega kongresa uresničevali najmanj uspešno.

Problemi v gospodarskih odnosih s tujino so delno posledica objektivnih okoliščin in delovanja določenih zunanjih dejavnikov. Kot država v razvoju imamo velike potrebe po uvozu, ki ga še

v vrsti zakonov utemejili nove rešitve, ki naj prispevajo k odpravljanju teh slabosti. Bistvo sprememb je v tem, da se pomembna opravila in odgovornosti prenašajo z državne administracije na organizacije združenega dela, da se zagotavlja njihov skupni in organiziran nastop na tujih tržiščih in da se večja neposredna odgovornost republik in pokrajin za plačilno bilanco države. To bo pomembno sredstvo za odpravljanje slabosti v tem sistemu.

Seveda to ni vse, kar je treba storiti, saj mnoge težave in problemi na tem področju nastajajo tudi iz drugih vzrokov. Preveč smo se, na primer, usmerili k proizvodnji, ki je odvisna od uvoza in od tuje tehnologije, pa uvažamo tudi tisto, kar bi lahko sami ekonomsko smotno proizvajali. Sklenili smo, da bomo med drugim tudi zaradi tega spremenili strukturo proizvodnje, vendar smo pri uresničevanju teh sklepov počasnejši, kot bi lahko bili in morali biti. V tem pogledu je treba napraviti odločilen preobrat v naši proizvodni in investicijski usmeritvi. Prav tako je nujno spodbujati in razvijati lastno tehnologijo.

ZA USPEŠNO NASTOPANJE NA KATEREMKOLI TRŽIŠČU MORAMO BITI KONKURENČNO SPOSOBNI.

To nikakor ne pomeni, da se bomo zapirali pred svetovnim tržiščem. Nasprotno, izkoristiti mo-

NA ENAJSTEM KONGRESU ZKJ

se neredko sprejemajo na podlagi trenutnih razmer in kratkoročnih ocen. Zato je inflacija veliko zlo, ki ga je treb odločno zatreti oziroma vsaj spraviti v okvire, ki omogočajo neizogibno družbeno kontrolo nad osnovnimi tokovi družbene reprodukcije. Boj proti inflaciji, boj za ekonomsko stabilizacijo sploh mora biti sestavni del vseh družbenoekonomskih aktivnosti.

PRAKSA SAMOUPRAVLJANJA JE POKAZALA, DA STA KREPITEV SAMOUPRAVNEGA POLOŽAJA DELAVCEV IN RAZVIJANJE SISTEMA SOCIALISTIČNIH ODNOSOV V CELOTI EDINA PRAVA REŠITEV.

Seveda se niti doslej nismo prepustili stihiji inflacije. Sprejeti so bili določeni ukrepi in sprožene akcije, ki so dale pozitivne sadove. Kljub številnim pritiskom na zviševanje cen smo uspeli cene zadržati v določenih mejah. Predvsem po zaslugi samoupravnih sil v združenem delu in delovanja zavestnih socialističnih sil pa tudi ukrepov gospodarske politike ni prišlo do širše verižne reakcije negativnih teženj, ki jih poraja inflacija. Spodbudo pozitivni usmeritvi delavcev je dal zlasti zakon o združenem delu.

Tako je praksa samoupravljanja pokazala, da sta krepitev samoupravnega položaja delavcev in razvijanja sistema socialističnih odnosov v celoti edina prava rešitev, ki ne preprečuje samo zunanjih izrazov skaljenih odnosov, temveč odpravlja tudi njihove temeljne vzroke.

Jasno je, da vzrokov, ki neugodno vplivajo na stabilnost, ni mogoče spremeniti čez noč. Treba je namreč spremeniti tudi materialne odnose, to pa terja čas in prizadevanja.

Naša temeljna naloga je torej, da se v praksi čimbolj celovito uresniči takšen samoupravni položaj delavcev, kakršnega smo z ustavo in zakonom o združenem delu določili kot temelj našega celotnega socialističnega samoupravnega sistema. Uresničitev tega in odločno premagovanje vseh odporov mora biti predvsem delo samih delavcev, komunisti pa morajo biti na čelu tega boja.

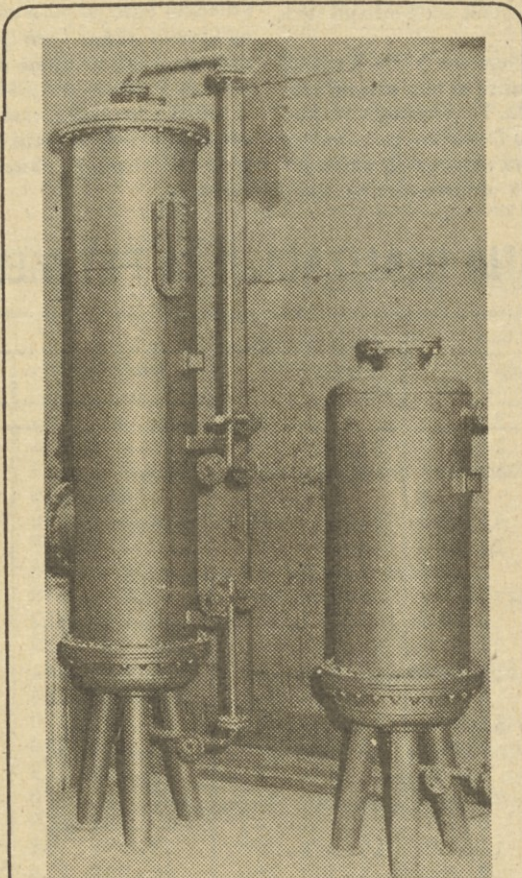
Delavci v temeljnih organizacijah morajo resnično obvladovati celoten dohodek. To pomeni tudi njihov odgovoren odnos do dohodka kot družbene lastnine in samoupravno sporazumevanje z delavci drugih temeljnih organizacij o skupnih osnovah in merilih za pridobivanje in delitev dohodka. Pri tem mora v interesu vsakega delavskega razreda imeti pomembno vlogo sindikat kot spodbujevalec in udeleženec tega sporazumevanja in kot nosilec razredne politike na tem področju.

Delavci v temeljnih organizacijah bodo morali prav tako v svojem in splošnem interesu združevati svoje delo in sredstva z delom in sredstvi v drugih organizacijah. Toda tudi odločanje o skupnem delu in združenih sredstvih mora ostati v njihovih rokah. Tudi tu je nujno, da na samoupravni podlagi urejajo medsebojne pravice, dolžnosti in odgovornosti. To je odločilnega pomena za uspešnost procesa razširjene reprodukcije in za kontrolo delavcev nad njim v celoti. Zato se moramo odločno zavzeti za dosledno uresničevanje ustavnih načel o minulem delu.

V zvezi s tem je nujno izvesti korenite spremembe tudi na področju kreditnega, bančnega in monetarnega sistema, kjer se delavcem še vedno odtuja odločanje o dohodku in družbenih sredstvih sploh. Tih sprememb ne smemo več odlagati.

To, da delavci obvladujejo celotni dohodek, pomeni, da mora biti tudi izločanje dela dohodka

za kritje skupnih in splošnih družbenih potreb pod njihovo kontrolo. Z ustavo so družbenopolitičnim skupnostim res dana pooblastila, da lahko določajo obvezno izločanje sredstev za skupne in splošne družbene potrebe, toda pod pogojem, da ni vprašljiva vloga združenega dela kot temeljnega nosilca razširjene reprodukcije. Vendar se ta pogoj ne spoštuje dovolj in gospodarstvo se obremenjuje z raznimi obveznostmi čez meje, določene z ustavo. V prihodnje moramo strogo upoštevati to, da osebna, skupna in splošna poraba ostanejo v mejah naših možnosti, da ne gredo na račun reproduksijske sposobnosti gospodar-

Jonski filter za mehčanje vode. Načrte so pripravili v TOZD IB v Mariboru, proizvodnjo osvaja TOZD Elektrokovinar

stva. To nalogo bomo reševali toliko lažje, kolikor bolj bo rast dohodka temeljila na povečanju produktivnosti dela.

Povečanje produktivnosti dela je torej tudi tu, tako kot pri reševanju problemov gospodarskih odnosov s tujino, poglavitna postavka za uspešno doseganje potrebnega skladja v družbeni reprodukciji. Ta pomembna naloga mora postati prva skrb vseh.

Razumljivo moramo v prihodnje posvečati vso potrebno pozornost tudi vprašanju zaposlovanja. V tem ogledu so opravljene osnovne naloge, ki smo si jih zastavili na desetem kongresu. Toda nezaposlenost je še naprej rešen gospodarski, socialni in politični problem, ki ga moramo organizirano in sistematično reševati. Možnosti za to imamo. Toda te možnosti moramo predvsem izrabiti za zaposlovanje proizvodnih delavcev, ne pa za večanje števila administrativnega osebja,

kakor se to dogaja zlasti v zadnjem času. Posebno pozornost je treba nameniti zaposlovanju mladih kvalificiranih delavcev in strokovnjakov.

V PRIHODNJE MORAMO HITREJE USTVARJATI MOŽNOSTI TUDI ZA RAZVOJ OBRTI IN DRUGIH STORITVENIH DEJAVNOSTI, KI NAM JIH ZDAJ ZELO PRIMANJKUJE. PRI TEM MORAMO PRESEČI MISELNOST, KI V VSAKEM ZASEBNEM DELU VIDI NEVARNOST ZA SOCIALIZEM.

V zadnjih letih se z začasnega dela v tujini vrača šestdeset do osemdeset tisoč delavcev na leto. Dobro je, da se naši delavci vračajo. To tudi želimo. Toda še bolj si moramo prizadevati, da se bodo zaposlovali tako, da bodo lahko uporabljali znanje in izkušnje, ki so si jih pridobili v sodobnih tovarnah zunaj. Prav tako je pomembno, da ustvarjamo možnosti za to, da bodo naši delavci najbolj smotno nalagali svoje prihranke, ki so jih tam zaslužili s težkim delom. V tem imajo velik interes in tudi odgovornost družbenopolitične skupnosti, zlasti občine. S skupnimi akcijami na tem področju, zlasti pa z združevanjem sredstev je mogoče hitreje in učinkoviteje reševati tudi nekatere razvojne probleme v premalo razvitih občinah.

V prihodnje moramo hitreje ustvarjati možnosti tudi za razvoj obrti in drugih oblik storitvenih dejavnosti, ki nam jih zdaj zelo primanjkuje. Pri tem moramo preseči miselnost, ki v vsakem zasebnem delu vidi nevarnost za socializem. Razumljivo je, da je treba zatirati negativne pojave in ravnanja na tem področju.

Ko gre za širjenje možnosti za zaposlovanje, moramo upoštevati možnosti, ki jih za to daje pravilna politika pri preobrazbi kmetijstva in vasi. Seveda mora biti pri razvoju kmetijstva še naprej naša prvenstvena naloga izboljševanje velike, visokoproduktivne proizvodnje na družbenih posestvih. Toda obenem je treba ustvarjati možnosti za izboljševanje proizvodnje v individualnem sektorju, predvsem z zadrugami in kooperacijo. V vaskih naseljih je treba še hitreje graditi manjše predleovalne zmogljivosti, obrtne delavnice, turistične objekte in podobno. Vse to bo pozitivno vplivalo na povečevanje zaposlenosti vaškega prebivalstva in zmanjševalo pritisk na zaposlovanje v mestih.

Reševanje aktualnih problemov, o katerih sem posebej govoril, in uresničevanje vseh drugih nalog našega materialnega in družbenega razvoja mora potekati predvsem na prioritetenih smereh razvoja in na vseh področjih. Pri tem je nujno dosledno izvajati politiko hitrejšega razvoja premalo razvitih republik in zlasti pokrajine Kosovo. V dosedanjem razvoju teh območij je bila ustvarjena pomembna materialna osnova — objekti infrastrukture, industrijske in druge proizvodne zmogljivosti pa tudi precejšen potencial kvalificiranih in strokovnih kadrov. To je poročstvo, da bodo v prihodnjem obdobju s prizadevanji delovnih ljudi teh območij in s pomočjo vse skupnosti — zlasti s širšim združevanjem in povezovanjem gospodarstva razvitih in teh območij — doseženi nadaljnji uspehi pri njihovem hitrejšem razvoju.

IZ REFERATA PREDSEDNIKA ZKJ JOSIPA BROZA TITA NA XI. KONGRESU ZKJ, POGLAVJE MATERIALNI RAZVOJ IN DRUŽBENOEKONOMSKI ODNOSI

OB DNEVU BORCA IN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

4. julija praznujemo državni praznik. To je dan, posvečen borcem — delavcem, kmetom, študentom, izobražencem, ki so se borili z orožjem ali kako drugače proti okupatorjem. Lastnosti, ki so odlikovale borce in celoten boj proti okupatorju, so pogoj za uspešno premagovanje ovir in težav pri graditvi naše samoupravne socialistične ureditve. Mlada generacija se mora zavedati tradicij NOB, jih oživljati in ob njih duhovno rasti.

Naš odnos do tistih, ki so narodu priborili svobodo, nas obvezuje, da moramo zanje urediti nekatera vprašanja socialne varnosti. Danes niso več v najlepših letih, mladost so pustili v gozdovih, taboriščih in zaporih. Številne težke preizkušnje so pustile posledice. Načeto je predvsem zdravje. Skrb zanje je naša dolžnost. Odzvali so se klicu domovine, v najtežjih trenutkih niso razmišljali o svoji usodi, vizija svetle bodočnosti je bila močnejša od vseh preprek.

V naši organizaciji združenega dela je okrog 50 udelencev NOB. Večkrat so že razmišljali, da bi se organizirali, a ta želja do danes ni bila uresničena.

22. julija praznujemo dan vstaje slovenskega naroda. To je spomin na dan, ko je v Sloveniji počila prva partizanska puška. Sklep Centralnega komiteja komunistične partije Slovenije in glavnega poveljstva slovenskih partizan-skih čet o načrtnem prehodu osvobodilnega gibanja k oboroženim akcijam,

je bil tako uresničen. Zgodovinski pomen te odločitve je velik. Težko si danes mlade generacije predstavljajo takratni položaj v Evropi. Ekspanzija fašizma se je začela. Njegov pohlep po deželah je bil nenasiten, njegova vojaška, udarna moč je bila neustavljiva. Armade so padale pred njo kot domine. Sredi tega velikega trumfa pa so se v razkosani Jugoslaviji pojavile oborožene skupine in začenjale novo obliko boja, začenjale so boj za osvoboditev, za nove družbene odnose. S prvimi akcijami naj bi v Sloveniji preprečili predvsem izseljevanje Slovencev, ki so jih okupatorji začeli razseljevati v najrazličnejše dežele.

Zgodovinarji so dokazali, da so prve akcije tudi po tej strani rodile uspehe.

Na tradicijah NOB gradimo naš sistem splošnega ljudskega odpora. Če bi kdorkoli ogrožal našo svobodo, neodvisnost in samoupravljanje, bo naletel na krčevit odpor vseh ljudi. Ne ogrožamo nikogar, gojimo dobre odnose z našimi sosedi, ne bomo dovolili nikomur, da bi posegal po naši neodvisnosti, po naši svobodi, po pridobitvah naše revolucije.

Juljska praznika nam dokazujeta, da je tudi nemogoče mogoče, če se je narod pripravljen boriti in če ima organizacijo, ki ga je sposobna organizirati in voditi. To pa je dokazala in dokazuje tudi še danes Zveza komunistov Jugoslavije.

FAKTURIRANA REALIZACIJA ZA PET MESECEV 1978

Real.	Plan v 10 ³ din			Izvršitev			Indeks			
	1978	5 mes.	maj	maj	5 mes 78	5 mes. 1977	let. pl. 5 m. (5:1)	pl. 5 m. (5:2)	pl. maj 78:77 (4:3)	78:77 (5:6)
TOZD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. OV	367.900	134.700	26.000	35.353.850	153.118.971	105.977.054	42	114	140	144
2. MK	215.000	78.700	15.200	18.415.478	78.725.349	42.917.206	37	100	121	183
-SD	1.260	490	90	96.352	463.165	472.310	37	95	107	98
4. PROMONT	584.160	213.890	41.290	53.865.680	232.307.485	149.366.570	40	109	130	156
3. MM	334.700	127.300	22.500	30.427.965	123.793.648	112.942.279	37	97	135	110
4. IB	15.300	5.840	1.000	1.065.619	6.159.938	5.020.009	40	105	107	123
5. BLISK	97.000	36.900	7.900	8.822.975	37.946.049	27.137.366	39	103	112	140
6. EKO	92.000	35.000	6.200	9.664.782	36.027.477	25.212.364	39	103	156	143
7. PMI	539.000	205.040	37.600	49.981.341	203.927.112	170.291.978	38	99	133	120
7. EM	391.000	148.800	26.300	22.646.214	130.461.841	144.302.998	33	88	86	90
8. DVIG	104.470	36.400	6.500	6.219.560	32.816.754	29.413.493	31	90	96	112
9. TEN	230.000	87.500	15.500	12.946.688	78.943.070	64.750.108	34	90	84	122
10. ISO	61.600	20.400	5.600	5.804.406	21.472.554	11.239.748	35	105	104	191
-CK	11.230	4.240	750	934.977	4.036.559	3.886.877	36	95	125	104
4. EMOND	798.300	297.340	54.650	48.551.845	267.730.778	253.593.224	34	90	89	106
11. KM	124.000	47.100	8.300	12.531.989	57.292.059	42.480.799	46	122	151	135
11. KP	155.000	55.500	10.300	10.986.096	62.076.336	49.953.856	40	112	107	124
13. TIO	123.000	46.900	8.300	9.367.285	46.500.254	30.946.149	38	99	113	150
14. PAN	231.400	114.700	26.400	19.667.266	95.716.402	65.551.369	41	83	75	146
4. IKOS	633.400	264.200	53.300	52.552.636	261.585.051	198.932.173	41	99	99	131
15. TRAA	300.000	120.000	24.000	24.320.128	125.459.828	90.504.129	42	105	101	139
16. SKIP	142.000	54.100	9.600	30.447.618	86.975.614	37.500.585	61	161	317	232
4. IKO	442.000	174.100	33.600	54.767.746	212.435.442	128.004.714	48	122	163	166
17. LSNL	168.000	53.100	10.400	12.242.509	65.061.949	55.761.256	39	123	118	154
18. HVA	60.000	23.400	4.600	4.525.972	20.569.146	...	34	88	98	...
19. LBK	25.000	9.600	1.700	2.577.529	12.801.142	...	51	133	152	...
4. LIVAR	253.000	86.100	16.700	19.346.010	98.432.237	55.761.256	39	114	116	177
20. PB	38.400	14.600	2.600	3.102.885	15.717.170	11.853.292	41	108	119	133
21. ZAST	60.000	22.900	4.100	5.000.000	24.318.550	18.067.033	41	106	122	135
22. IC	6.728	2.900	600	647.368	2.587.566	2.430.145	38	89	108	106
23. INŽ	26.961	10.100	1.800	2.745.400	2.745.400	...	10	27	153	...
4. IZIP	132.089	50.500	9.100	11.495.653	45.368.686	32.350.470	34	90	126	140
-PD	4.930	...	...	...	62.748	...	...	...	...	...
4. IMP SFRJ	3.115.879	1.157.920	229.690	282.017.477	1.294.129.129	967.717.371	42	112	123	134
4. IMP skupaj	3.386.879	1.291.170	246.240	290.560.911	1.321.849.539	982.167.688	39	102	118	135

● DELOVNA ORGANIZACIJA IKO

SINDIKAT

SE JE ORGANIZIRAL

Predzadnjega maja se je sestalo predsedstvo oz. izvršni odbor sindikalne konference delovne organizacije IKO. Za predsednika konference je bil izvoljen Janez Rojc, za njegovega namestnika Franc Čarman, za tajnika pa Fani Kranjec. Da bi sindikat lažje delal, so pripravili pravilnik o delo-

vanju sindikalne konference. Po obravnavi in sprejemu osnutka na seji predsedstva so ga dali v razpravo izvršnim odborom osnovnih organizacij sindikata v temeljne organizacije in delovno skupnost.

BILI SMO KOT BRATJE

V juliju se ob dveh praznikih spominjamo naše revolucije, 4. julija imajo svoj praznik borci, 22. julija pa se spominjamo dneva v letu 1941, ko je počila prva partizanska puška. Med tistimi, ki so takoj po napadu na Jugoslavijo začeli delovati proti okupatorju, je tudi tov. Alojz Trtnik, zaposlen v delovni skupnosti SOZD. Z njim smo obujali spomine na herojske dni naše zgodovine.

»Rodil sem se leta 1922 v Zadvoru pri Ljubljani. Vojno sem dočakal doma. Bil sem član KUD Vzajemnost in že leta 1940 sprejet v SKOJ. Vodili so nas Jože Moškrič, Tone Trtnik in drugi znani komunisti. Ob razpadu stare Jugoslavije smo zbirali orožje in municijo, jo skrivali in zakopavali. Vedeli smo, da nam bo to še potrebno.«

ALOJZ TRTNIK,
od 15. avgusta
1941 član
KP, se spominja
herojskih dni
naše zgodovine

— Kdaj pa ste odšli v partizane?

»Bil sem terenec, a je kmalu postalo prevroče. 13. julija so Italijani v Zadvoru izvedli racije. Večina se nas je umaknila v gozdove. Istega dne je odšlo 13 borcev na Molnik, kjer je bila ustanovljena Molniška četa. Vzdrževal sem z njo zveze, jim pošiljal orožje in hrano, vodil v njihove vrste nove borce. To sem lahko delal le do avgusta 1941, potem sem se moral tudi sam umakniti. Najprej sem bil borec Molniške čete, nato v II. štajerskem bataljonu, leta 1942 so me kot člana VOS poslali v Ljubljano, kjer pa sem padel v roke Italijanom. Še istega leta so me obsodili na do smrtne ječo in me zaprli v južni Italiji. Potem so me selili iz zaporov v zapor proti severu, kot se je pomikala fronta.«

— Ali so vas ob razpadu Italije spustili?

»Takrat so z zaporniki ravnali zelo različno. Nekaj so jih osvobodili, druge so odpeljali v nemška koncentracijska taborišča. Tudi mene je čakala takšna usoda. Toda v Trstu sem skočil z vlaka.«

— Kam ste se namenili?

»Nazaj v partizane.«

— Ste imeli kakšne zveze z njimi?

»Bili smo obveščeni, kakšen je položaj in kako lahko pridemo. Toda izredno težko je bilo najti pravo zvezo. Nikoli nisi vedel, kdo je kdo in kdo resno želi v partizane in kdo je špijon. Pet nas je ves dan hodilo po Trstu, šele potem smo dobili

pravo zvezo. Tako sem leta 1944 preko Doline iz Trsta prišel v Brkine.«

— Kje ste dočakali konec vojne?

»V Postojni. Iz Bele krajine smo preko Hrvatske prišli v Postojno, kjer smo našli še veliko Nemcev.«

Takrat je bil podporočnik. Ostal je v vojaški službi, ki ga je popeljala v Srbijo, Bosno in Makedonijo. Leta 1964 se je vrnil v Slovenijo in se kot podpolkovnik upokojil in zaposlil pri IMP. Poleg njega so bili v partizanih še trije njegovi bratje in oče. Eden od bratov je padel, dva pa sta se vrnila iz vojne invalida. Ob vprašanju, kdaj je bilo najtežje, se je zamislil. Nobenega dogodka se ni spomnil, ki bi bil nekaj izjemnega. Tudi tisto, ko ga je v Trstu že držal agent, a mu je pobegnil, se mu ni zdelo nič posebnega.

»Najtežje mi je bilo, ko smo se vračali s kakšne akcije, pa je kdo manjkal ali pa smo nesli mrtvega. Če je bil kdo ranjen, smo še vedno upali, da se bo vrnil med nas. Kadar pa smo koga izgubili, me je bolelo, kot bi izgubil brata. Pa kako tudi ne, saj smo si bili več kot bratje.«

— Kdaj ste bili sprejeti v Komunistično partijo?

»15. avgusta 1941.«

— Kdaj pa ste dobili spomenico?

»Leta 1944, dan pred svojo smrtjo mi jo je pripel komandant Franc Rozman-Stane.«

— Kako, da ste se tako mladi odločili za borbo proti okupatorju?

»Bili smo dobro organizirani. To so Italijani vedeli. Kdor ni odšel v partizane, ga je čakal zapor. Moje vrstnike, ki niso odšli takoj v gozdove, so že avgusta 1941 odpeljali v koncentracijska taborišča.«

Od vojnih dogodkov sva pogovor obrnila na njegovega konjička. Obraz se je zjasnil, usta so se nasmehnili, vprašanje je zadelo v črno.

»Kdaj sem postal lovec,« se mu je utrgala glasnica misel. Za trenutek umolkne, nasmeh še vedno ostane.

»Leta 1947, leto poprej so bile ustanovljene lovske družine.«

— Kaj je vplivalo, da ste se odločili za lov?

»Oče je bil lovec in brata sta tudi.«

— Najdragocenejša trofeja?

»Jelen — srebrna medalja z lovske razstave v Mariboru.«

Pa tudi druge trofeje niso slabe, med njimi merjasec, ocenjen z bronasto medaljo, ne manjka pa mu niti medved. Je član lovske družine Mokrc. Za otroke pravi, da ne bodo nadaljevali lovske tradicije.

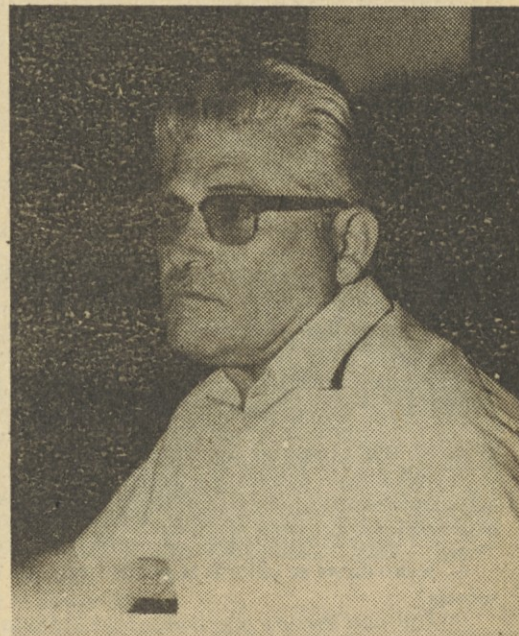
— Kaj vam pomeni lov?

»V gozdu se sprostiš, pozabiš na tisto, kar do-

življaš vsak dan. To je lep šport. Namen ni samo streljanje, v gozdu vidiš vedno nekaj novega.«

To je le nekaj utrinkov iz njegovega razgibanega življenja, iz življenja prvoborca.

T. ŠTRUS

Alojz Trtnik

NAJPREJ PRAKSA, NATO ŠOLA

Pogovoru je prisostvoval tudi predsednik domske skupnosti Milorad Ervačanin, ki nam je rad odgovoril na nekaj vprašanj:

»Tu sem tretje leto, počutim se dobro. Sem tik pred zaključkom šolanja.«

— Nekateri kritizirajo hrano, kaj pravite vi?

»Hrana je dobra, nekateri so izbirčni in jim ni všeč.«

— Kako sprejemate interesne dejavnosti?

»Organizirani so, nekateri učenci niso dobili, kar so želeli. Od tod tudi manjše zanimanje za te dejavnosti.«

— Doma ste iz SR Hrvatske. Kateri predmeti so vam delali težave?

»Najprej jezik. Ker pa sem šel najprej na prakso, sem se kmalu privadil. Vsi so z mano govorili slovensko in prisiljen sem bil truditi in učiti se, da bi hitro razumel.«

— Kako so vas sprejeli delavci v svojo sredino?

»Dobro. Največ mi je pomagal eden od učencev tretjega letnika in pa mojster. Predvsem je bilo dobro, da sem šel najprej na prakso in šele nato v šolo.«

— In kam greste po zaključnem izpitu?

»Dobil sem že poziv za služenje vojaškega roka, po odslužitvi pa bi se rad vrnil k IMP v TOZD TRAA, kjer sem se tudi učil.«

— Kako da ste se odločili za poklic strojnega ključavničarja?

»V šoli smo zvedeli zelo malo. Brat je bil tu in tako sem prišel za njim z željo, da pridem do kruha.«

— Odhod od doma, prihod v novo okolje so za mladega človeka velike spremembe?

»Prav gotovo. A ko sem primerjal razmere doma in tu, se ni bilo težko odločiti.«

PREDSTAVLJAMO VAM TO IZOBRAŽEVALNI CENTER

Po priključitvi Dijaškega doma v Domžalah je v domu nastal položaj, ki ga večina drugih domov ne pozna. V domu so učenci, ki so v šoli in učenci, ki imajo praktični pouk. Sicer pa je priključitev pomenila pridobitev za IMP in dom prav tako. Uradno se danes imenuje izobraževalni center, kar pa zaenkrat še niso. Če pa bo SOZD IMP imel takšne potrebe, bod to postali. Ta zapis govori predsem o vprašanih, s katerimi se vsakodnevno srečujejo.

Peter Košir: »Lahko rečem, da imam »težko« populacijo. V domu so fantje, ki so v šoli in fantje s prakse. Praktikantje tudi v dom prinašajo navade s prakse. Domski red je eden in je prilagojen »solarjem«. Tudi praktikantje se morajo podrediti temu režimu. Pri tem pa nastaja vakum, ki ga večkrat ne uspejo zapolniti. Smo utesnjeni, prostora za tako imenovane družbene dejavnosti nimamo. Skušali ga bomo pridobiti s III. fazo adaptacije. Preuredili bomo pritličje stare zgradbe. Za ta dela bodo morale TOZD še združiti sredstva. Urejenih nimamo niti zunanjih igrišč. Letos so TOZD TRAA, SKIP in DVIGALO združile 760 tisoč din za ureditev dvorišča in igrišča.

Učence skušamo vključiti v interesne dejavnosti, a večkrat ne uspejo. Ugotavljamo, da te dejavnosti niso tiste, ki jih učenci želijo. Za druge nimamo možnosti. Sami njihovih interesov ne moremo zadovoljiti, zunanji sodelav-

cev ne moremo najemati, ker to poveča oskrbnino. Učenci se lahko vključijo v dramski, foto-kino, marksistični, modelarski in prometni krožek, so lahko v čitalnici ali pa se posvetijo športu. Še vedno ostajajo učenci, ki se nikamor ne vključijo. Nastaja vprašanje, kaj delajo v prostem času. Med obema skupinama

TOZD Izobraževalni center ima 240 postelj. Zaposlenih je 25 delavcev, od teh 8 vzgojiteljev. Oskrbnina stane mesečno 1540 din in je trenutno pod povprečno ceno v drugih domovih. Verjetno pa bo cena tudi v našem domu spremenjena v bližnji prihodnosti.

učencev prihaja tudi do različnega delovnega ritma. »Solarji« imajo popoldne 3 učne ure, zvečer pa interesne dejavnosti. Praktikantje navadno radi, ko se vrnejo z dela, malo počijejo in so proti večeru razpoloženi za različne aktivnosti. Ker praktikantje niso polno zaposleni, uhajajo po svoje, nekaj se jih je vključilo v razna društva izven doma. Kakšen je naš delovni dan, lahko ilustrira tudi podatek, da začnemo kosilo deliti kmalu po deveti uri in končamo med 16. in 17. uro.

Naši dijaki so iz različnih krajev, večina iz drugih republik. Poleg učencev IMP imamo še 60 dijakov domaškega srednješolskega centra. Predno vse te interese uskladimo in učence navadimo na domski red, je večji del bivanja v domu (4 mesece) že mimo.

Naše zmogljivosti so dovolj velike za potrebe IMP, če ne bi v domu imeli še drugih dijakov. Teh vprašanj pa ne bomo rešili, dokler ne rešimo vprašanja ustanovitelskih pravic z občino. Pri navezavi stikov pred priključitvijo doma k IMP je bilo veliko število učencev IMP v domu, kar je pravzaprav zagotav-

ljalo domu obstoj. S priključitvijo so se vsi odgovorni strinjali in ugotavljali, da je to edina možna rešitev. IMP je v dom vložil 15 milijonov din, ki bi mu jih morala občina vrniti, če ne bi uredila vprašanja ustanovitelskih pravic. Ne vem, zakaj še odlašajo, občina takega doma tudi ne potrebuje. Upam, da bodo tudi ta vprašanja kmalu rešena v korist IMP. S priključitvijo doma k IMP ni občina ničesar izgubila.

In čese vrnem nazaj k domu. Vanj morate priti zvečer, ko so vsi fantje doma. Pri tožujejo se, da se počutijo kot v konzervah. Zelo pogrešamo družbene prostore.«

Ugotavljajo, da bi morali glede na sestav učencev imeti več vzgojiteljev. Priznajo, da nekaterim problemom, ki zahtevajo obdelavo specialistov, niso kos. Nekateri primeri prav kričijo po takojšnjih ukrepih in rešitvah. Posebna analiza je pokazala, da je kar 46 učencev iz neurejenih družin, med njimi so tudi najproblematičnejši. Vzgojitelji imajo dela čez glavo in njihovo delo iz že prej omenjenih razlogov ni lahko.

UČENCI V VZGOJNIM SKUPINAH

Organizirali so sedem vzgojnih skupin, osmi vzgojitelj se ukvarja samo s telesno vzgojo. Delajo po okvirnem načrtu republiškega zavoda za šolstvo.

Gabrijela Kovač: »Mesečno pregledujemo uresničevanje vzgojnega načrta. Težave se začnejo takoj po prihodu učencev. Začetniki pridejo običajno brez osnovnih higienskih, bontonskih in učnih navad. Zato so prve učne ure posvečene prav tem vprašanjem. Takoj se skupine tudi samoupravno organizirajo. Izvolijo sobne starešine, vzgojne skupine izvolijo predsednika skupine in pa referente za izobraževanje, higieno, gospodarjenje, šport in rekreacijo. Vsak teden se sestanemo in referenti poročajo o dogodkih na svojem področju. Vzgojitelji imamo tudi stike s šolami in razredniki, da tako lažje spremljamo delo učencev. Najpogostejše se z razredniki srečujemo na redovalnih konfe-

rencah, kar pa j včasih prema- lo. Najboljše stike imamo s centrom strokovnih šol. Zelo dobra pa je povezava z referenti za izobraževanje v posameznih TO.«

In kaj učencem povzroča največ težav?

»Pomanjkanje učnih navad, zelo različno znanje iz osnovne šole. Tisti iz drugih republik imajo telave z jezikom, veliko tudi z matematiko. Kasneje je preveč bolniških dopustov. Za vsak glavobol ni potrebno k zdravniku. Še posebej pa se borimo proti pijančevanju, kajenju in neprimernemu govorjenju. Učenci pijejo predvsem ob posameznih praznikih. Sprašujem se, od kod te navade? Odgovor je preprost. Z delovnega mesta. Pijejo na terenu, tudi v delavnicah niso izjeme.«

V razpravo o pijančevanju so se vključili tudi referenti za izobraževanje. Splošna ugotovitev je bila, da pijančevanje ni samo problem dijaškega doma, ampak kar celotnega IMP. (To nam je že velikokrat povedal in tudi napisal republiški inšpektor za delo — op. pisca). Obstojata razlika med terenom in delavnico. Na terenu je pot do pijače lažja, učence v delavnici naučijo, kako se alkohol prinese mimo vratarja, kar je še slabše. Dogodi se, da posamezne skupine uporabijo učena za preskrbovanje z alkoholom. To postaja problem, s katerim bi se morali resno spoprijeti socialni delavci, ki pa jih nimamo. Kar še posebej čudi, ga nima niti dijaški dom. Sprašujemo se, zakaj pri investicijah v bodoče delavce, v bodoče samoupravitelje tako štedimo. Mar nam je vseeno, kakšne delavce bomo imeli prihodnja desetletja. Učenec se uči tri leta, dela pa štirideset — kolikokrat bo vloženi dinar povrnil!

V domu so že dosegli na tem področju uspeh. Letošnji 25. maj je minil brez pijanih. Druga nadloga je kajenje. V domu je prepovedano kaditi, posebnih prostorov za kajenje nimajo. Poleti gredo učenci ven, pozimi pa večkrat cigaretni ogorki zamašijo pisuarje.

Erna Tadič: »Še vedno lahko govorimo o določeni nezainteresiranosti. Naj-

boljša soba gre na brezplačni izlet, pa smo jih morali siliti, da bodo sploh šli. Res je, da interesna dejavnost zahteva določen čas. Ugotavljamo, da se problemi začenejo zaradi napačne odločitve za poklic. Nekateri priznajo, da so se odločili zato, ker so se morali za nekaj odločiti.«

DOBRO POKLICNO USMERJANJE

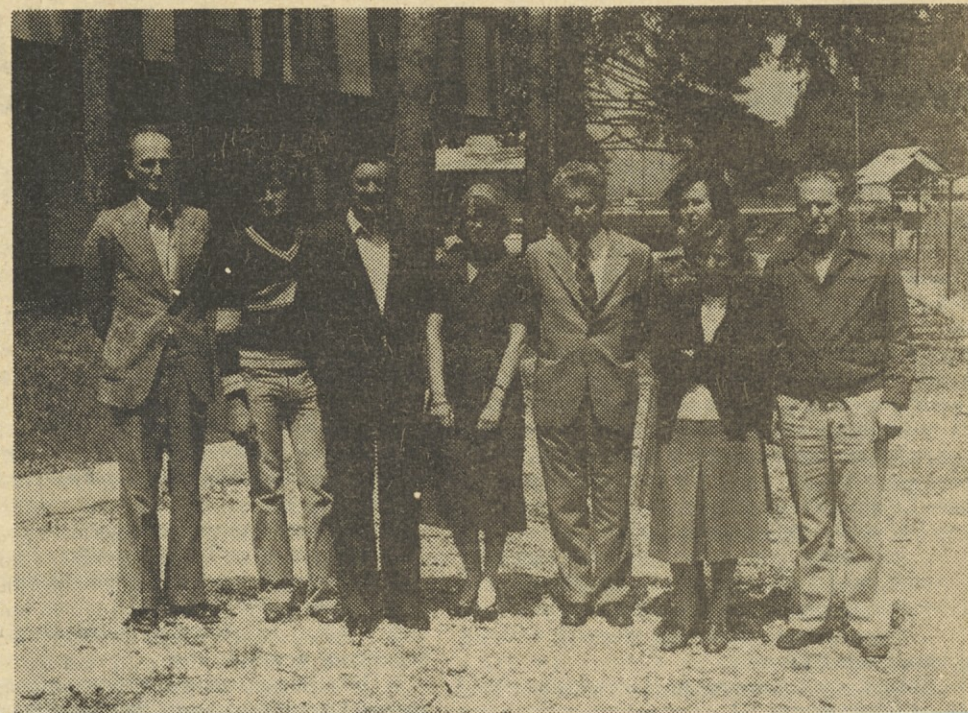
Odločitev za poklic je lahko ena najusodnejših v življenju. Učenec pri štirinajstih ali petnajstih se mora odločiti — na kakšni osnovi. Velikokrat v okviru možnosti, ki se mu ponujajo, ne pa v okviru tistega, kar ga veseli. Naše osnovne šole so na tem področju storile korak naprej.

Jože Bidovec: »Obiskal sem več osnovnih šol, ki imajo poklicno usmerjanje dobro urejeno. Večina slovenskih osnovnošolcev je že usmerjena. Drugače je v drugih republikah. Tam največkrat ob koncu šolanja povedo, katera podjetja in za kakšne poklice potrebujejo učence. To pa je tudi vse. Kaj je elektroinstalater pa učenec izve šele, ko se začne učiti. To nam dokazuje tudi letošnje testiranje prijaviteljnih učencev. Slovencev je le nekaj dobilo negativne ocene, iz ostalih republik pa veliko. To pomeni, da se ti ne odločajo po želji, niti ne moremo, razen v izjemnih primerih, pričakovati kasneje dober uspeh in veliko zavzetost.«

Marija Jamšek: »Letos smo pripravili razgovor s starši in učenci, ogledali so si našo delavnico, peljali smo jih tudi na gradbišče. Tako so dobili vsaj približno predstavlo, kaj pri naša kakšen poklic. Z našimi učenci letos posebnih težav ni bilo, nekoliko več pa s tistimi iz Čakovca.

Peter Košir: »Več pozornosti bomo morali posvetiti kadrovanju. Ni vseeno, kdo so in od kod prihajajo. Vse bolj bomo morali iskati učence na nerazvitih področjih v Sloveniji. Menim, da je obdobje, ko učencev skoraj ni bilo mogoče dobiti, minilo.«

Beseda je stekla tudi o odnosu tehničnega vodstva v temeljnih organizacijah do učencev. Vse prevečkrat so delavci, ki izvršujejo plan.

V POGOVORU SO SODELOVALI:

Peter Košir, v.d. direktorja TOZD Izobraževalni center
Gabrijela Kovač, vzgojiteljica
Erna Tadič, vzgojiteljica
Stane Roglič, vzgojitelj, mentor mladinske organizacije in predsednik sindikata
Milorad Ervačanin, predsednik domske skupnosti
Janez Kržmanc, samostojni referent za izobraževanje TOZD TEN
Marija Jamšek, samostojni referent za izobraževanje TOZD OV
Jože Bidovec, samostojni referent za izobraževanje TOZD Elektromontaža.

Gremo celo tako daleč, da zamizimo na obe očesi pred pojavi, ko nekateri s svojim ravnanjem negativno vplivajo na učence. Menim, da je to problem, o katerem bi morale spregovoriti tudi družbenopolitične organizacije v TO, a tega doslej še niso storile.«

referentov se problemi hitreje rešujejo. Referenti so poudarili, da želijo sodelovanje še poglobiti.

SAMOUPRAVLJANJE V DOMU

Stane Roglič: »Mladi se samoupravno organizirajo sami, vzgojitelji so samo mentorji. Potem obravnavamo vsakodnevno problematiko. Naš osnovni moto je, da se morajo učenci ob delu navajati na odgovornost, na samoupravne funkcije in realno presojo položaja, ki se hitro menja. Tako so sami »odstavlili« učenca, ki ni odgovorno opravljal svoje dolžnosti. Problem rekreacije mladih smo že omenili in ga ne bi ponavljali.«

Samoupravno in družbenopolitično so organizirani tudi zaposleni delavci. Ker jih je manj kot trideset, niso volili delavskega sveta, ampak njegove naloge opravljajo kar vsi. Vsi so člani sindikalne organizacije, šest je članov ZK. Sprejeli so vse samoupravne akte, izvolili delegate in delegacije. Informirani so dobro, saj vsi odločajo o vsem. Njihovi delegati jih obveščajo, o čem so razpravljali na posameznih sejah.

V njihovo samoupravo bodo več kot doslej vključili

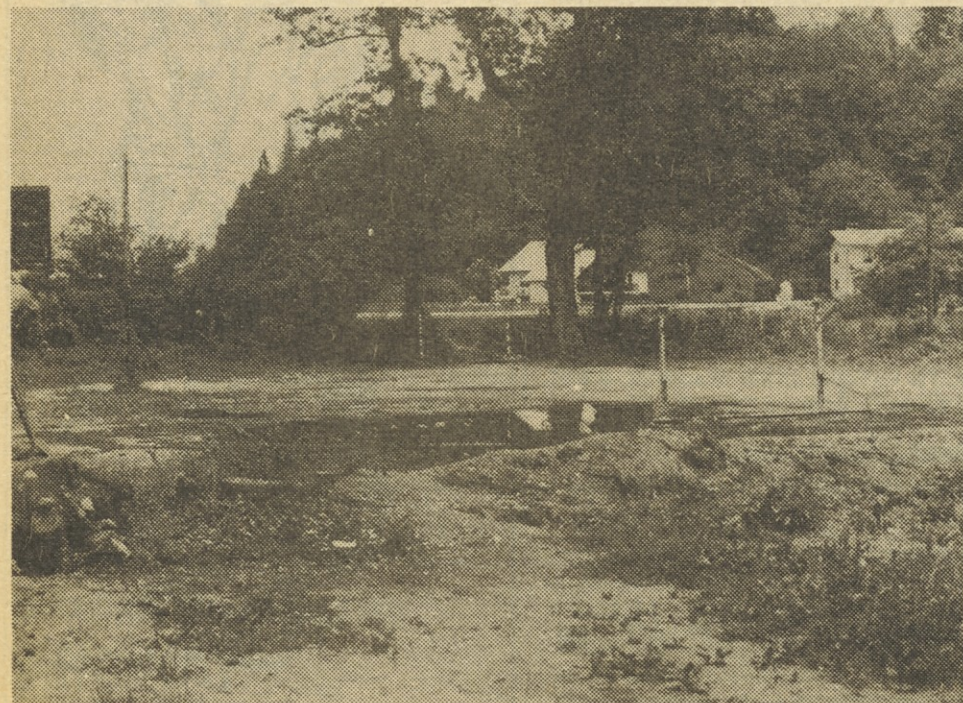
tudi učence. Tako bodo učenci tudi na sejah vzgojiteljskega zbora.

IZOBRAŽEVALNI CENTER SAMO PO NASLOVU

Trenutno je v okviru TO Izobraževalni center sami dijaški dom, takšen kot je bil prej.

Peter Košir: »Svet porabnikov je o tem vprašanju že razpravljal, delegati so menili, da naj bi Izobraževalni center to tudi postal. Najprej bi morali določiti vsebino dela centra, ta pa izhaja iz potreb temeljnih organizacij. Potem bi morali razmisliti o prostoru, združiti sredstva in se pogovarjati o kadrih. Za uresničitev teh ciljev bo potrebno še precej dela, ki pa ne more sloneti na enem samem človeku.«

Janez Kržmanc: »Naše izobraževanje je stihijsko. Zgodi se celo, da nekatere delavce nagovarjamo, da naj bi se še izobraževali, pa o tem nočejo niti slišati. Izobraževanje bi morali enotno urediti. Izobraževalni center naj bi pripravljal določene seminarje. Najprej moramo opredeliti funkcijo te temeljne organizacije in ji določiti konkretne naloge, ki jih ne bo malo.

Takšno je trenutno igrišče našega dijaškega doma

DOGOVARJANJE O PORABI ENERGIJE

Izhajajoč iz dejstva, da je SRS energetska deficitarna, saj lahko iz lastnih virov pokrije le približno polovico svojih energetskih potreb z namenom znižanja rasti stroškov za energijo v gospodarstvu, družbenih dejavnostih in široki porabi, podaljšanja življenjske dobe domačih energetskih virov, zmanjšanja uvoza energije in s tem razbremenitve plačilne bilance, ustvarjanja pogojev za čistejšo okolje, večje proizvodnosti in izboljšanja kvalitete izdelkov ter ob upoštevanju stališč, sklepov in priporočil o izvajanju programa ukrepov za racionalizacijo pridobivanja, pretvarjanja, transporta in porabe energije, ki jih je sprejela Skupščina SR Slovenije z dne 25. 1. 1978 (Uradni list SRS 2-78) sklepajo udeleženci:

- Izvršni svet Skupščine SRS
- Republiški svet zveze sindikatov Slovenije
- Republiška konferenca SZDL Slovenije
- Gospodarska zbornica SR Slovenije
- Samoupravna interesna skupnost elektrogospodarstva Slovenije
- Samoupravna interesna skupnost za nafto in plin v SR Sloveniji
- Raziskovalna skupnost Slovenije in področni raziskovalni skupnosti za energetiko ter strojništvo
- Poslovne banke na območju SR Slovenije: Ljubljanska banka, Združena banka Ljubljana, Jugobanka, Temeljna banka Ljubljana, Beograjska banka
- Zveza stanovanjskih skupnosti
- Samoupravna interesna skupnost za železniški in luški promet
- Samoupravna interesna skupnost za cestni

promet

- Izobraževalna skupnost SR Slovenije
- Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije
- Centralni zavod za napredek gospodinjstva
- Zveza vodnih skupnosti Slovenije
- Zveza Skupnosti za varstvo okolja v Sloveniji
- Zveza komunalnih skupnosti Slovenije
- Plansko poslovna skupnosti za premost.

DRUŽBENI DOGOVOR

O ukrepih in aktivnostih za zagotovitev racionalnega pridobivanja, pretvarjanja, transporta in porabe energije.

Ta družbeni dogovor obsega:

1. Ukrepe na področju raziskav.
2. Ukrepe na področju pridobivanja in pretvarjanja energije.
3. Ukrepe na področju izvajanja gradenj in prostorske politike.
4. Ukrepe na področju sprejemanja optimizacijskih kriterijev, gradnje energetskih objektov, transporta energije ter odjema energije iz sistemov.
5. Ukrepe na področju porabe energije v industriji in prometu.
6. Ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja ter informiranosti porabnikov.
7. Končne določbe.

Za nas so zanimivi ukrepi na področju porabe v industriji in prometu, ki jih obravnava 13. člen.

Da se zagotovi racionalnost porabe energije na področju industrijskih dejavnosti, kot največjega

porabnika energije, kar pa bo istočasno prispevalo k boljšemu gospodarjenju, bo Gospodarska zbornica Slovenije po svojih splošnih združenjih spodbujala sklenitev samoupravnih sporazumov med organizacijami združenega dela, sprejemanje ustreznih sklepov in na druge načine zagotavljal, da bodo organizacije združenega dela:

— uvedle energetske službe, ki bodo skrbele za evidentiranje in analizo porabe energije ter izvajale ukrepe za racionalno gospodarjenje z energijo,

— v investicijske programe vključevale prikaz virov preskrbe z energijo oziroma naloge glede racionalne porabe energije,

— uvedle in izpopolnjevale izkoriščanje vseh virov odpadne toplote v svojih proizvodnih obratih, kombinirano proizvajali toplotno in električno energijo in uporabljali gorljive odpadke za proizvodnjo toplote in električne energije,

— vgradile regulirne in merilne naprave pri končnem porabniku,

— izboljševale tehnološke procese z ozirom na porabo energije,

— uvajale kondenzatorje za zmanjšanje jalove moči,

— uvajale reciklažo odpadnih surovin,

— uvajale mikroprocesorje v obstoječe in nove industrijske in druge objekte, ki so večji porabniki energije.

Naj omenimo še ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja ter informiranosti porabnikov.

Stalno informiranje porabnikov o načinih in možnostih varčevanja z energijo je neločljiv sestavni del prizadevanj vsakega udeleženca pri uresničevanju določil tega dogovora. To informiranje poteka tako preko sredstev javnega obveščanja in drugih oblik seznanjanja javnosti, kakor tudi znotraj članskih združenj in skupnosti. Pri tem ima pomembno mesto zlasti informiranje porabnikov v gospodarstvu o najprimernejši uporabi vseh aparatov in naprav, ki so porabniki energije.

V ta namen se bo Socialistična zveza angažirala, da bodo sredstva javnega obveščanja vzpodbujala delovne ljudi in občane k racionalizaciji in varčevanju na področju energetike ter jih tekoče informirala o doseženih rezultatih. Zagotavljala bo pogoje za širše razprave in občasna predavanja o ukrepih in aktivnostih za racionalizacijo v energetiki.

Republiška konferenca SZDL Slovenije si bo pri uresničevanju Družbenega dogovora prizadevala, še posebno v krajevnih skupnostih, družbenopolitičnih skupnostih in združenem delu, za sprejetje in uresničevanje varčevalnih programov v zvezi s porabo različnih virov energije ter racionalnem pridobivanju, pretvarjanju in transportu energije.

Drugi osnovni nosilci na področju informiranja in vzgoje so še Interesna skupnost elektrogospodarstva, Interesna skupnost za nafto in plin, Zveza organizacij za tehnično kulturo, Centralni zavod za napredek gospodinjstva in Gospodarska zbornica Slovenije.

Izvršni svet Skupščine SRS, Izobraževalna skupnost SRS in Gospodarska zbornica bodo še posebno pozornost posvetili strokovnemu izobraževanju na področju energetike v proizvodnji in pri porabi energije. To mora postati tako sestavni del programa Gospodarske zbornice za dopolnilno izobraževanje kadrov v gospodarstvu kot tudi del usmerjenega izobraževanja vzgojno prosvetnih ustanov.

Ta družbeni dogovor je sklenjen, ko ga v indentičnem besedilu podpišejo pooblaščenči delegati udeležencev. K temu dogovoru lahko naknadno pristopijo tudi drugi udeleženci in začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

NAGRADNI IZLET NA MORJE

V Dijaškem domu Domžale posvečamo precej pozornosti razvijanju dijaške samouprave in interesnim dejavnostim, saj se zavedamo kolikšnega pomena je oboje za pravilen razvoj mladih osebnosti.

V letošnjem šolskem letu je bilo težišče dela dijaške samouprave in politične organiziranosti mladih na delu komisij. V okviru domske skupnosti so delovale naslednje:

- komisija za red in medsebojne odnose
- komisija za higieno
- komisija za izobraževanje
- komisija za gospodarstvo.

V okviru mladinske organizacije pa:

- komisija za kulturo
- komisija za šport in rekreacijo
- in komisija za idejno politično delo

(marksistični krožek, obujanje spominov NOB in splošni ljudski odpor).

Vsaka od komisij je delala po letnem programu pod mentorstvom vzgojiteljev. Prav tako pa so bili aktivni fantje tudi v ID. Da smo uspeli pridobiti čimveč učencev za koristno delo v prostem času in da je njihovo delo v raznih komisijah ter ID potekalo čimbolj samostojno, odgovorno in ustvarjalno, prirejamo za najboljšo ob zaključku šolskega leta nagradne izlete.

Tako smo letos nagradili 50 učencev z enodnevnim izletom na morje. Med nagrajenimi so bili sobni kolektivi, ki so se vse leto najbolj trudili za čim lepšo urejenost spalnic, skupnih domskih prostorov in okolice doma. Domska higienska komisija je že od začetka šolskega leta izvajala vsakodnevne higienske preglede sob in jih komisijsko ocenjevala po posebnih

coenjevalni lestvici. Tekmovalno obdobje za najboljši sobni kolektiv v domu in v vsaki skupini je trajalo od 1. marca do 31. maja. V tem času so bile spalnice še posebno skrbno urejene, vzgojne skupine in sobni kolektivi pa so tekmovali med seboj. Po javni razglasitvi rezultatov na oglasni deski so bili vsi fantje obveščeni, kdo je zaslužil nagrado. Skupaj smo se dogovorili za izlet na morje in se 18. junija 1978 ob 7. uri zjutraj s posebnim avtobusom odpeljali v Piran. Izleta se je udeležilo 48 učencev.

Med potjo smo se ustavili na gradu Socerbu, od koder smo imeli čudovit razgled na morje, na Trst in na Koper. V Kopru so nas lepo pogostili v Dijaškem domu HEROJ TITO; v Piranu pa smo se po sobotnem deževju naužili sonca in vode. Vreme je namreč bilo čudovito, učenci izredno disciplinirani, vsi pa dobre volje. Po sončenju in kopanju so si mnogi ogledali še POMORSKI MUZEJ in AKVARIJ.

Pridružili so se nam tudi člani dramskega krožka, ki so vse leto aktivno delali in zlasti pred raznimi prireditvami žrtvovali za vaje tudi del svojega prostega časa.

Polni najlepših vtisov smo se ob 20.30 vrnili v Domžale, kjer smo dobili izdatno večerjo. Zadovoljni nad lepo preživelim dnevom so učenci hitro plegli, saj jih je v ponedeljek čakalo spet delo in učenje.

Naš namen je bil torej dosežen: z izletom smo nagradili najboljše ter spodbudili ostale učence, da se bodo v prihodnje čim bolj potrudili na različnih interesnih področjih in v delu komisij.

GABRIJELA KOVAČ
vzgojiteljica

VARILCI, KOLIKO ČASA ŠE TAKO?

Že velikokrat smo opozarjali na protipožarne ukrepe zaradi nevarnosti požarov na gradbiščih, zlasti na urkepe, ki jih morajo podvzeti varilci v zvezi z varnim načinom varjenja. Vendar opažamo, da so vsa opozorila in navodila naletela na gluha ušesa. Še vedno se obnašajo naši monterji in varilci neodgovorno, podcenjujejo nevarnosti nastanka požara, ne prepričajo se, kaj se nahaja v bližini varjenja oziroma kam bodo padale iskre. Ko nastane požar, pa se izgovarjajo, da ni bilo časa, da se je mudilo, da jih ni nihče obvestil o spremembah na gradbišču ipd. Skratka, tisoč izgovorov, a škoda je tu in proti kazenska odgovornost.

Iz zgoraj navedenih vzrokov je tudi dne 1. junija 1978 nastal požar na gradbišču »prizidek Inštituta Jožef Stefan«. Dan pred požarom je montažna skupina ponovno pričela z delom. Naslednji dan je monter polagal dvizni vod, pri tem ga je oviralo betonsko železo, ki je bilo v stropni reži, zato ga je z gorilcem ožgal. Kaplje tekočega železa so padale skozi stropno režo prvega nadstropja v prtiličje, naravnost na stiropor, ki se je potem vžgal.

Prav gotovo je ta požar nastal zato, ker se varilec ni prepričal, kaj je v spodnjih prostorih, kamor bo padalo tekoče železo. Če bi se varilec prej prepričal, da je spodaj stiropor, potem vsekakor ne bi bil tako brezbrizen pri svojem delu.

V smislu ukrepov za varstvo pred požarom bi moral varilec pred pričetkom varjenja odstraniti gorljivo snov iz ogroženega mesta, ali zamašiti stropne reže, ali kako drugače ukrepati, da do požara ne bi prišlo. Izgovor na pomanjkanje časa je vsekakor odraz skrajno malomarnega opravljanja dela in zato ne more zmanjšati, ampak poveča kazensko odgovornost monterja-varilca.

Za varen potek varjenja del je v prvi vrsti odgovoren varilec sam, vodilni monter pa je dolžan, da varilca opozori na ukrepe, ki jih mora upoštevati, med delom pa tudi kontrolirati delo varilca in prekiniti delo, če niso izpolnjeni vsi varnostni ukrepi.

Na srečo v tem primeru ni šlo za veliko materialno škodo, je pa bilo v bližnji in daljni preteklosti že več takih pa tudi katastrofalnih požarov, ki so nastali iz istega ali podobnega vzroka.

FRANC CIUHA

ZAČELI BOMO JAVNO OBRAVNAVO O PRAVILNIKU O DELOVNIH RAZMERJIH

Posebna komisija je pripravila delovni osnutek pravilnika o delovnih razmerjih. V ponedeljek, 12. junija, ga je komisija razdelila predstavnikom delovnih organizacij, ki so ga potem posredovali temeljnim organizacijam. V TO naj bi pred sprejemom tega pravilnika organizirali široko javno razpravo. Zato je prav, da že pri nastajanju osnutka sodeluje čimveč delavcev.

Pravilnik o delovnih razmerjih bomo sprejemali na zborih. Posebna komisija, ki jo bo imenoval delavski svet TO ali DS, bo pripravila osnutek (v vsaki TO bo verjetno nekoliko drugačen), delavski svet ga bo po obravnavi dal delavcem v razpravo. Javno razpravo bo vodila sindikalna organizacija. Po javni razpravi bo delavski svet oblikoval predlog in ga posredoval zboru delavcev v sprejem. Pravilnik bo sprejet, če bo po sprejemu na zboru v roku, ki ga določa pravilnik, podpisala posebno pismo izjavo večina delavcev TO oziroma DS in koga podpiše pooblaščen predstavnik sindikalne organizacije.

Zaradi pomembnosti tematike, ki jo obravnava pravilnik, citiramo poglavja, ki jih ima delovni osnutek: splošne določbe; sklenitev delovnega razmerja; razporejanje delavcev k delovnim nalogam; delovni čas; odmori, počitki, letni dopusti in odsotnost z dela; izobraževanje in storkovno izpopolnjevanje delavcev; varstvo delavcev; odgovornost za delovne obveznosti; odstranitev delavca z dela; prenehanje delovnega razmerja; varstvo pravic delavcev; posebne določbe; začasno ali občasno delo; postopek za sprejem pravilnika, prehodne in končne določbe.

Naj naštejemo še nekaj novosti, ki jih za razliko od dosedanjih pravilnikov na osnovi zakona o delovnih razmerjih prinaša delovni osnutek pravilnika:

- vsako leto bo moral delavski svet sprejeti plan kadrov, ki bo osnova za delo skozi vse leto,
- pred sprejetjem sklepa o izbiri kandidata lahko komisija za delovna razmerja določi preizkus strokovne usposobljenosti kandidatov,

- v TO in DS naj bi oblikovali program uvajanja delavca k delovnim nalogam,

- predvideno je razporejanje delavcev iz ene TO v drugo ali v DS v okviru delovne organizacije, če so za to izpolnjeni posebni pogoji,

- ponujena je možnost uvedbe premakljivega delovnega časa, kjer je to možno,

- v razvidu del in nalog bo potrebno posebej predvideti naloge, ki jih lahko opravljajo invalidi,

- predvidena je možnost, da je treba zdravega delavca razporediti k drugim, njemu ustreznim nalogam, da bi dosedanje njegove opravljale invalid, če so zanj primerne in druge možnosti za njegovo razporeditev,

- pravilnik mora vsebovati točne določbe, kdaj se lahko kršitelju delovnih obveznosti izreče denarna kazen in kdaj zključitev.

Delovni osnutek je pripravljen tako, da je možno posamezna poglavja izločiti in jih oblikovati v posebne pravilnike. Vendar je komisija menila, da je ugodnejše za delavce, da vsa najpomembnejša vprašanja delovnih razmerij obdela v enem pravilniku. Delavci vsake temeljne organizacije in delovne skupnosti se lahko odločijo po svoje.

Glede na pomembnost vprašanj, ki jih obravnava pravilnik in glede na to, da je tokrat časa za sprejem dovolj, je prav, da delavski sveti takoj sprožijo postopek za njegovo nastajanje in sprejemanje. Prav bi bilo, da bi pri tem sodelovali vsi delavci, ker le tako lahko reši kar največ vprašanj,

PREMAKLJIV DELOVNI ČAS — DA ALI NE

To bo eno od vprašanj, o katerem se bomo pogovarjali ob sprejemanju pravilnika o delovnih razmerjih. Smo za in smo proti: Zakaj? Ponekod so ga že uvedli tudi v naši organizaciji združenega dela. Povsod ga najbrž ne bo možno uvesti. Kjer ga imajo, priznajo njegove prednosti. Veliko izkušenj imajo o tem v zahodnih deželah, kjer je premakljiv čas vsakdanja praksa. Mi se odločamo dokaj počasi, marsikje tudi z določeno mero nezaupanja. Kaj je pravzaprav premakljiv čas, kaj prinaša? Prvo, kar prinaša, je svobodnejši ritem dela. Delavec dela, ko je za delo najbolj razpoložen in tako dosega večje učinke. Na delo praha bolj sproščen, zamud praktično ne bi smelo biti več, odnosi med delavci so humanejši, vlada večja sproščenost in ne nazadnje zmanjšuje se promet ob največjih konicah. To je samo nekaj prednosti. Premakljiv delovni čas še veseeno obvezuje delavca, da določeno število ur dela vsak dan. Poznamo možnost dnevne, tedenske in mesečne poravnave ur. Najenostavnejša je dnevna izravnava, ostale zahtevajo že posebno evidenco in večja je možnost, da bodo delavcu ob obračunu manjkale ure. Menimo, da premakljiv delovni čas prinaša več dobrega in bi morali razmišljati, kje ga lahko uvedemo in to tudi storiti.

USTANOVITEV KOORDINACIJSKEGA SVETA ZSMS

Na ustanovni konferenci koordinacijskega sveta ZSMS dne 6. junija 1978 so bili izvoljeni naslednji mladinci: Jana Kolman TOZD Zastopstvo, Franc Zrnc TOZD Elektromontaža, Dušan Mencin TOZD Klima, Zvone Mesarič SS DO EMOND, Ana Jakopčec TOZD Dvigalo, Slavko Somrak TOZD TRAA, Zlato Tratar DS SOZD.

Glavna naloga koordinacijskega sveta je, da spodbudi ter idejno in akcijo poveže delo med OO ZSMS na ljubljanskem območju.

Slaba aktivnost in premajhno sodelovanje je vzrok, da so mladinske organizacije zaprte vase in se ukvarjajo le s svojimi problemi. Potrebno je tudi poudariti, da so OO ZSMS slabo povezane z družbenopolitičnimi organizacijami, kar posebno velja za sindikat in ZK. Mladinci upamo, da bomo pri svojem nadaljnjem delu dobili mnogo več idejne podpore, da se bomo lažje vključili v borbo za aktivno vlogo mladine v graditvi samoupravne socialistične družbe in za doseganje idejnopolitične ter akcijske enotnosti mlade generacije na temeljih programa in politike Zveze komunistov Jugoslavije.

SLAVKO SOMRAK

PRIPRAVIMO SE ZA VZPON NA TRIGLAV

Lanski prvi organiziran vzpon članov kolektiva IMP na Triglav nas je spodbudil, da se podamo od 4. do 6. avgusta na pot Rudno polje — Kredarica — Triglav — Sedmera jezera — Komna — Bohinj.

Da bo naš pohod vesel in predvsem varen, se je potrebno nanj pripraviti tudi na osnovi lanskih izkušenj. Začnimo pa kar pri pripravah doma, predno odidemo na pot.

Se bomo primerno opremili in vzeli vse potrebno?

Predvsem priporočamo: nikar ne preizkušajte novih čevljev na Triglavu, kajti ti bodo pustili dovolj žuljev za slabo voljo. Obleka mora biti lahka, dovolj topla, nekaj mora biti nepremočljive.

Ko smo se odločili, da gremo na Triglav v množični a tudi prijetni družbi (pričakujemo 200 prijav), je poleg volje potrebno še marsikaj, tudi telesna pripravljenost in zdravje. Nikomur ne bo žal, če si bo privoščil hojo na nižje gore, vsaj pet ali več ure hoje na strmine, ker Triglav ne sme biti začetek in konec gorske ljubezni.

Kaj damo v nahrbtnik? Mnogi mislijo, da brez žganih pijač negre in tako smo lani imeli primer cele zmešnjave alkohola in mleka v želodcu nekega fanta, ki je s požrešnostjo dokazal, da se ne obvlada.

Na pot ne sodi dosti hrane (ta dan ali dva več kot imamo v načrtu biti na poti, če vreme onemogoči pot). Vzemimo pa tisto, kar se ne pokvari, je pa dovolj hranljivo. Seveda pa tisto, kar imamo doma, ne more vse z nami. Lahko pa vzamemo kuhano suho slanino, rozine, jedrca, sladkor, prepečenec, klobase, kruh, mleko v vrečki, čutaro bolj grenkega čaja ali kave, vse je potrebno uživati zmerno, sitost ovira hojo. Zmeren post ni škodljiv, zato bi radi hrane ne smeli imeti težav, predvsem zato ne, ker je v koči zelo priporočljivo naročiti krožnik juhe, kajti topla hrana povrne moči. Sladke pijače niso koristne, posebno v vročih dneh ne.

Še enkrat: poleg primerne obleke in hrane moramo biti tudi telesno pripravljeni, zato je nabiranje kondicije nujno. Če bo vse to v redu, potem ne bomo imeli problemov, vsak bo zadovoljen in vsi

skupaj bomo po treh dneh v dolini veseli in pripravljeni za delovne naloge.

Ko gremo na pot.

Predno zavežemo nahrbtnik, preglejmo, pa čeprav po seznamu, če imamo vse, kar bomo potrebovali, če je rezervno perilo vmes, nogavice, za dež, mraz, vse to lahko potrebujemo še isti dan.

Žganje, voda, sneg jemljejo moč, pogosto posedanje po hladnih skalah le škodi, zato bodimo pozorni: ko vzamemo pot pod noge proti gori, ki je naš namen, moramo postati vsi takšni, kot da smo si med seboj potrebni, nihče ne sme nikamor, da bi kdo zanj ne vedel, kajti odsotnost povzroča neprijetnosti, ugibanje, kaj je z njim, to kvari razpoloženje, ki smo ga na gorah še kako potrebni, saj gremo tja zato, da odnesemo najlepše vtise, si dobimo nove prijatelje, se navadimo skromnosti, dobimo telesno moč in še marsikaj koristnega.

Pot od Rudnega polja do Kredarice ali Planike bo kar dolga, zato moramo pravilno razdeliti moči. Počitki morajo biti redki tudi zato, ker se vreme popoldne rado spremeni.

Prvi dan poti bomo utrujeni, zato bo čisto prav, da bo po 22. uri v koči mir za počitek, kajti ta je še kako nujen za vzpon na Triglav. Zjutraj poskrbimo, da bomo vsi ob enakem času pripravljeni za pot.

Vzpon na Triglav.

Mnogi novinci bodo to jutro šli proti dolgo sanjani želji, zato jih ne sme, kot se je zgodilo lani, prestrašiti kar močan veter, ki je pihal v sedlu, kajti tega piša v steni nu čutiti. Pomembno je, da smo pri vzponu res previdni, vsaj tri okončine morajo trdo stati, držati pa je treba pri plezanju primerno razdaljo med udeleženci, da ne oviramo gibanja. Vsako prehitevanje odpade, če kdo ne more, je treba svetovati ali pomagati, tu je šola tovarištva. Oziranje navzgor ali navzdol ni koristno, treba je le skrbeti za varno hojo, svojo in drugih. Tudi vračanje — sestop je naporen. Ne skakajte, to utruja noge. Na še tako varni stezi hodimo mirno, kajti pot pred nami je še dolga. Malo več sprostite se si bomo lahko privoščili po dolini Sedmerih jezer in drugi dan proti Komni.

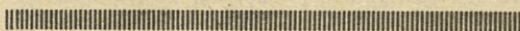
Na svidenje na Triglavu.

RAZPOLOŽENJE V DEŽJU

Planinci morajo biti sposobni prenesti marsikaj, kar se jim na poti zgodi. V take prilike je prišla skupina iz TOZD TRAA in TEN, ko smo se zgodaj zjutraj 10. junija odpeljali proti Mariboru. Naš cilj pa je bilo Pohorje, kamor smo odhajali prvič, da ga po dolžini v dveh dneh prehodimo. Sredi dopoldneva smo se podali proti Mariborski koči, kjer smo si pritisnili prvi žig Slovenske planinske transverzale, se malo okrepčali, nabrali nekaj obvestil za pot in odrinili proti Ruški koči. Širni gozdovi so nam dajali senco, popoldne se je pooblačilo, mi pa smo se spoprijemali z blažimi strminami, hodili po močvirjih. Pod noč smo se ustavili ob domu, ki je bil včasih odprt, zdaj pa je nekak WC. Bližnji smerokaz pa je nakazoval 2 km do Rogle. Zaradi te prevare sta dva prehodila kot naša predhodnica precej poti in se vrnila nam naproti, ker doma nista odkrila. Nastala je mala zmeda, kam sedaj? Deževalo je, mi pa smo morali najti streho. Šli smo po poti, ki je delno prehojena. Cesta se vleče, dobre volje zmanjkuje, hodimo celo uro, nikjer doma. Šele ob deseth zvečer pridemo pred »rešilni« dom. Vrnili se je dobra volja. Po močvirnem travniku naslednje jutro odhajamo naprej, dokler nas pot ne zapelje proti dolini, ki si je seveda še nismo želeli. Zato smo morali po cesti prehoditi 12 km in če prištejemo še pol toliko poti po pobočjih Pohorja, potem smo imeli za ta deželni dan dovolj hoje, da bi nam v dolini počitek zelo prav prišel. Tako smo v dveh dneh prehodili okrog 53 km po izračunih ljudi, ki so tam doma. Na dolgo pot so nas spominjale noge.

Ta zares kar naporna pot nas je neverjetno povezala kot družino, ki je bila sposobna doživeti napore in jih prenesti tako, da si kaj podobnega lahko samo še želimo. In nekateri so jo čez teden dni že ubrali na druge gore, kar je dokaz, da naporji še va-bijo tiste, ki so se jim že predali.

FRAN VODNIK

droga
PREHRAMBENA INDUSTRIJA
PORTOROŽ

Obala 27

66320 PORTOROŽ

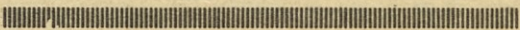
KAVA, ČAJI, FILTER ČAJI,
ZAČIMBE, GOSPODINJSKI PRAŠKI,
FLAVOROID, INSTANT POLENTA,
ZDRAVILNA ZELIŠČA
IN ETERičNA OLJA

barcaffè

MESANICA MLETE PRAZENE KAVE

turkcaffè

MESANICA MLETE PRAZENE KAVE

DOPISUJTE
V NAŠ
ČASOPIS
GLASNIK
IMP!

TOPLITNI MENJALNIKI IN RAČUNALNIKI

Odkar je začela TOZD Klima — proizvodnja v sodelovanju z Razvojno službo za klimatizacijo uvajati novo tehnologijo in nove izvedbe lamelnih toplotnih menjalnikov, se pojavlja tudi vprašanje ustrežnejše izbire in izračuna.

Do nedavnega je bila pretežno v uporabi izbira z diagrami. Postopek je relativno hiter, če rabimo le velikost menjalnika znane geometrije. Dobra lastnost je tudi preglednost postopka. Če pa rabimo tudi izstopne parametre pri različnih temperaturah zraka, pa postopek postane zamuden. Pri uporabi digramov smo omejeni tako s številom podatkov kot tudi področjem samim. Veliko hitrejši in širši je postopek izračuna na digitalnem računalniku.

V IMP smo že pred časom začeli uvajati fortranske programe v delo na področju klimatizacije. TOZD PB in KLIMA sta sofinancirali raziskavo Fakultete za strojništvo ljubljanske Univerze, ki je vsebovala tudi izdelavo računalniških programov na področju klimatizacije. Prireditelj in uvajanje dela teh programov je prevzela tudi Razvojna služba za klimatizacijo. Od tega dela sta v uporabi programa za izračun lamelnega grelnika in hladilnika, ter inšalci, ki ju je mogoče uporabiti za izračun rekuperatorja.

Programa izbereta velikost toplotnega menjalnika, izračunata vse izhodne in geometrijske podatke pri nominalnih obratovalnih pogojih in izračunata izhodne veličine pri vstopnih veličinah različnih od nominalnih (regulacija). Poleg izbire je možna tudi optimizacija toplotnega menjalnika glede na medlamelno razdaljo, izračun z različnimi izbranimi hidravličnimi vezavami, izračun z vnaprej določenim številom cevni vrst, skratka širok spekter možnosti in podatkov.

V kratkem bodo izvedeni tudi popravki obeh programov, ki upoštevajo novo izvedbo toplotnih menjalnikov in izvedbe, ki so planirane v bližnji perspektivi, hkrati pa skušajo zajeti vse pomanjkljivosti, ki so se pokazale v dosedanjih uporabi. Pri hladilniku pa bo upoštevana tudi nova metoda računa, ki naj bise boljše približala izmerjenim veličinam.

Naprave za povratek toplote z obtočno črpalko je zaenkrat možno računati le tako, da ocenimo podatke in jih izmenično vstavljamo v programa za hladilnik in grelnik. V pripravi pa je tudi poseben program za naprave za povratek toplote oziroma rekuperatorje. Ker je take naprave ročno skoraj nemogoče računati, bo to še posebej pomembno. Med drugim bo možna s programom tudi optimizacija števila zaporedno vezanih cevi, izračun zimskega in letnega obratovanja ter obratovanja pri spremenljivih pogojih (regulacija).

Ko imamo tako izdelane programe, je uporaba na računalniku v bistvu preprosta: na pripravljene obrazce vpišemo podatke, zluknjamo kartice in izvajamo.

Na prvi pogled preprost postopek pa se v praksi nemalo zaplete. Običajno želi uporabnik ali naročnik imeti izračun čimprej ali kar takoj. Dosedanja praksa večine proizvajalcev, da imajo izbiro urejeno z diagrami, to tudi omogoča, seveda s prej omenjenimi slabostmi. Tudi preprosta logika nam pove, da želimo z računalnikom

opraviti lažje in v krajšem času; v našem primeru dobimo tudi več podatkov, možne so optimizacije in dodatni izračuni (npr. cena) in prireditelj izpisa že kar direktno za naročnika.

Za potek traja ponavadi od 2 do 7 dni ali več, glede na zasedenost računalnika in na niz nepredvidenih okoliščin, ki se ob tem pojavijo.

Pri vsem tem pa se pojavlja še en problem. Ker so ti programi relativno obsežni, do kraja izkoristijo velikost spomina našega računalnika, v vezani obliki ga tudi presežejo. Tako se nakladajo pri izvajanju v »overlay« področje. Primer hladilnika, ki vsebuje dosti iteracij, se računa tudi po več minut. To pomeni, da velikost spomina računalnika že danes komaj zadošča potrebam.

Vsekakor je tak način za redno delo bodisi projektanta, komercialista ali razvijalca komajda uporaben.

Izhod iz takega položaja je možen na več načinov. Kratkoročno gledano:

- lahko sklepamo na trenutno zmanjšano zasedenost računalnika, ko je bil nedavno instaliran nov hitri printer,

- z izboljšano notranjo organizacijo dela na računalniku bi lahko določili fiksna časovna obdobja, v katerih bi bil računalnik na razpolago samo za »zunanj« uporabnike; povprečno bi to znašalo nekaj ur na teden,

- zainteresirane službe bi eventualno zaposlile pomožnega programerja, ki bi skrbel za ažurno izvajanje, popravke in vračanje izračunov uporabnikom.

V perspektivi pa je treba problem gledati širše in ga tudi širše zastaviti. Lahko sklepamo, da bo uporaba računalnika na tem področju vedno bolj naraščala.

Za hitro in elegantno računanje toplotnih menjalnikov se nam ponujata dve možnosti. Obe sta že nekaj časa uporabljeni v praksi razvitih proizvajalcev toplotnih menjalnikov.

- Zelo priročno predvsem za komercialne namene je uporaba majhnih žepnih kalkulatorjev z magnetno kartico in možnostjo programiranja. Izdelani programi se shranijo na magnetno kartico, ki se jo lahko razmnoži in razdeli uporabnikom. Seveda mora imeti uporabnik svoj žepni kalkulator istega tipa. Na tak način pridemo lahko do rezultata zelo hitro. Ker je velikost spomina teh kalkulatorjev zelo omejena lahko na tak način računamo samo velikost toplotnega menjalnika enega tipa. Za obnašanje menjalnika pri različnih obratovalnih pogojih (regulacija) pa je potreben računalnik normalne velikosti.

- Druga možnost pa je uporaba tako imenovane računalniške »on lisne« (sprotne) obdelave s pomočjo tastature in ekrana. Tastatura z ekranom je lahko nameščena na delovnem mestu uporabnika (projektant, komercialist, zastopnik, razvijalec, konstruktor itd.). Uporabnik vnese preko tastature podatke direktno v računalnik in na ekranu dobi izpisan izračun. Tako lahko uporabi izračun takoj, lahko pa se izpis shrani tudi v izhodni datoteki in se pozneje izpiše preko printerja na papir že v obliki kompletne ponudbe. Za tako obdelavo je potreben večji računalnik velikosti vsaj 512 K ali pa multiprogramski sistem s terminali, saj je treba računati

na večje število terminalov, ki lahko delajo istočasno. Čas računanja hladilnika na takem sistemu znaša 2—5 sekund, grelnika pa celo 1,5—3 sekunde. Isti čas znaša na manjših računalnikih 30—120 sekund, na našem celotnem par minut. Multiprogramski sistem omogoča istočasno delovanje večjih terminalov, terminali sami pa omogočajo uporabo računalnika tudi izven kraja, kjer je le-ta nameščen.

Pravzaprav je treba pri obravnavanju lamelnih toplotnih menjalnikov misliti na vse te načine posredovanja izračunov, saj se med seboj dopolnjujejo, ker en način zapolni slabosti drugega.

Seveda bi se uporaba takega multiprogramskega sistema samo za računanje toplotnih menjalnikov pri današnjem stanju proizvodnje toplotnih menjalnikov v IMP ne izplačala zaradi visokih investicijskih stroškov. Če pa gledamo celotno branžo klimatizacije in ostale dejavnosti IMP kot celote, pa je ta slika drugačna. Tak sistem zagotavlja veliko elastičnost pri poslovanju in reševanju tehničnih problemov. Naj navedem samo preprost primer: ko je tak sistem uveden, lahko v vsakem trenutku dobimo podatke o zalogah materiala, o stanju finančnih sredstev, ali pa izračunamo obsežno ponudbo montažnih del, ali izdelamo razpis proizvodne dokumentacije.

Treba je samo poklicati ustrezen program in vstaviti podatke.

Za učinkovito uporabo takega računalniškega sistema pa je treba že dosti prej načrtno usmerjati razvojno politiko v ta namen. Treba je pripravljati računalniške programe, postopno prilagajati celoten sistem poslovanja računalniški obdelavi.

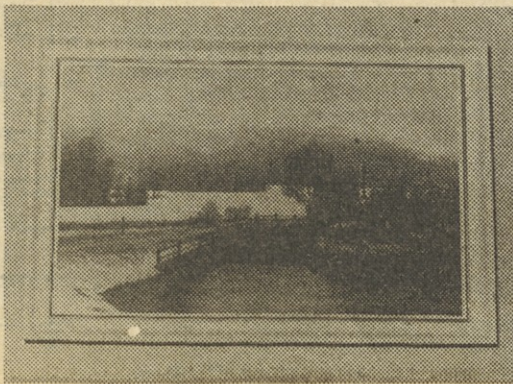
Res da opravljamo danes na našem računalniku že kar lep del poslov finančne in drugih služb, vendar je to le majhen del tega, kar je bilo možno. Vse premalo uporabljamo računalnik na primer proizvodnja in tehnologija, ki se duši v rutinskih opravilih, namesto da bi se bolj posvetila dolgoročnejšim problemom.

Seveda imamo pri uvedbi vsakega novega računalniškega sistema cel kup problemov, se razume: problem uvoza, investicij, kadrovske, predvsem pa to, da je potrebno za vsako obdelavo, ki se prvič uvaja v delovni proces, veliko predhodnih priprav, potem pa prilagajanje in uvajanje ljudi v nov način dela. V začetku se pojavljajo napake, mnogi valijo krivdo na računalnik, itd. Vendar na to ne smemo gledati preozko. Ničesar se ne da rešiti čez noč. Kot že rečeno, stvari je treba vzeti v roke pri začetku in se načrtno usmeriti v to, da bomo v perspektivi imeli dovolj velik in elastičen računalniški sistem, s katerim bomo opravljali pretežni del rutinskega poslovanja celotnega podjetja, pa tudi reševali najkompleksnejše tehnične naloge. Na tak način bo lahko tudi velik sistem optimalno izkoriščen in ekonomičen.

Naj samo omenim, da tak sistem ne izključuje potrebe po procesnem mikroročunalniku za opravljanje laboratorijskih meritev. Tak »mini sistem«, ki mora biti neodvisen, pa nam opravi veliko rutinskega odčitavanja in nam natančno upravlja meritve. To pa je že druga tema.

J. DOLINAR

Že drugič je v jedilnici v Vojkovi ulici razstavljal Ivan Lampret. Objavljamo tri njegove slike

NIZKOTEMPERATURNI KOLEKTORJI

Ti kolektorji so v koristno toplotno zmožni pretvoriti ne le direktno sončno sevanje, temveč tudi difuzno sevanje nebesnega oboka, kakor tudi reflektirano sevanje okolice.

Glavni sestavni deli: absorber, zasteklitev, okvir in izolacija. Za izdelavo absorberja je poznanih več tehnologij, med katerimi je najpopularnejša »roll-bond« tehnologija. Zasteklitev je izdelana s posebnimi stekli. Pri nekaterih proizvajalcih so po površini

Absorber je najpomembnejši del kolektorja. Na strani proti soncu je lahko lakiran s črnim mat lakom ali prevlečen s posebno selektivno snovjo.

Kolektor ima v najenostavnejši obliki absorber le črno obarvan. Vzemimo, da je absorpcijski koeficient absorberja $\alpha_s = 1$ in emiserju in s tem tudi nosilcu toplote pada temperatura. Realizacija zahteva po konstantni tempera-

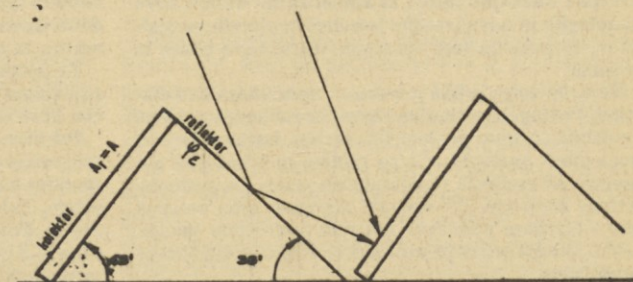
minirajo v Sončnem spektru (temperatura sonca je 6000 K) in slabo emitirajo daljše valovne dolžine — infrardeče žarke (pri temperaturi absorberja). S tem dosežemo višje temperature absorberja in večjo učinkovitost kolektorja. Zelo redki proizvajalci kolektorjev navajajo podatke o svojih proizvodih v obliki po sliki 4.

Boljši je kolektor, položnejši in višja je krivulja efikasnosti (izkoristka).

kega kolektorja je Bošnjakovič definiral dve brezdimenzijski številki:

$$B = \frac{A}{A_r} \frac{\varepsilon_s \cdot \varphi_e}{\varepsilon_s \cdot \alpha_s \cdot \cos \beta}$$

$$x = \frac{1}{\varepsilon_s \alpha_s} \frac{q}{q_p}$$

A = površina, na katero pada sončno sevanje

A = površina, kjer se greje nosilec toplote

razmerje A/A_r je pri nizkotemperaturnih kolektorjih enako 1.

ε_s emisijski koeficient absorberja

φ_e vpliv zaslona, ki lahko emitira sevanje nazaj na absorber. Je 1, če ni zaslona. Profiti z zaslonom dosežejo tudi 30%. (slika 5).

ρ refleksijski koeficient (za parabolična zrcala)

α_s absorpcijski koeficient plošče

β kot, pod katerim pade sončno sevanje na kolektor.

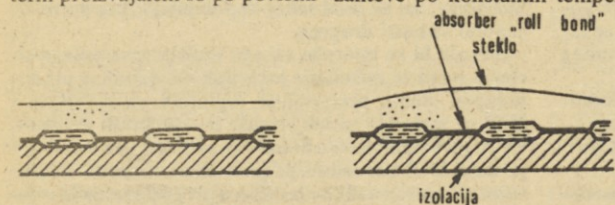
Vpliv števil B in x na temperaturo absorberja se vidi s slike 6. Od kolektorja zahtevamo, da čim več toplote preda nosilcu toplote pri neki zahtevani temperaturi.

Poglejmo sliko 6:

Kolektorju z $B = 0,3$ lahko pri temperaturi 127°C jemljemo 56% razpoložljive toplote q_B (delovna točka P). Kolektorju z $B = 0,1$ bi pri isti temperaturi lahko jemali že 86%. (delovna točka Q). Kolektor z $B = 1$ pa sploh ni v stanju, da na površini absorberja doseže temperaturo 127°C , tudi če od njega nič toplote ne odvajamo. Če bi iz kolektorja hoteli dobiti višje temperature nosilca toplote, bi imeli za posledico še manjši odzem toplote od njega. Točke P in Q bi se tedaj pomikale v levo do želene temperature. Čim strmejša je krivulja okoli delovne točke, manjši vpliv ima povišanje temperature absorberja na kvocient toplotnega izčrpk.

Zaključimo lahko: B naj bo čim manjši. Nanj najmočneje vpliva razmerje A/A_r, ki pa pri nizkotemperaturnih kolektorjih na B nima vpliva, saj ima vrednost 1.

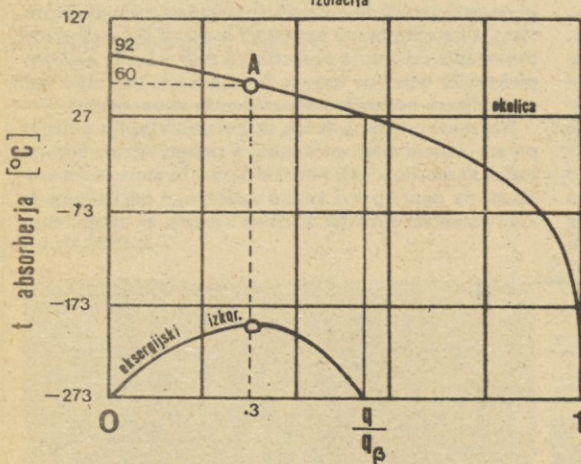
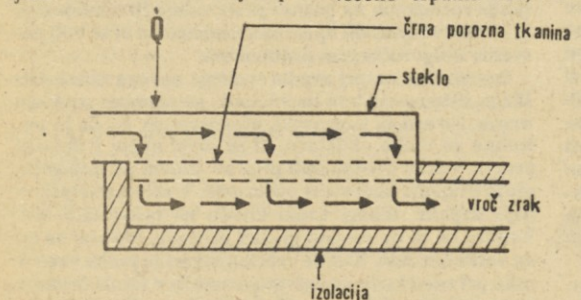
φ_e in ε_s naj bosta čim manjša, absorptivnost α_s pa čim večja. Na B vpliva tudi zamazanost. Pri zamazanem konvektivnem prenosu toplote zasteklitev pri absorberju z selektivnim premazom skoraj nima nobenega vpliva na toplotni izčrpek pri neki temperaturi, pri neselektivnih absorberjih pa zasteklitev lahko povzroči občutno povečanje, lahko pa tudi zmanjšanje toplotnega izčrpk.

polita s kislino. Za manjše temperaturne razlike med absorberjem in okolico ($30 \div 40^\circ\text{C}$) je zelo ekonomična enojna zasteklitev, za večje temperaturne razlike pa dvojna. (slika 1). Nagib kolektorja proti horizontu se lahko grobo določi:

poleti: zemljepisna širina $[^\circ] - (10 \div 15^\circ)$
pozimi: zemljepisna širina $[^\circ] + (10 \div 15^\circ)$

V Chicagu je na primer postavljeno 1400 m² kolektorjev pod

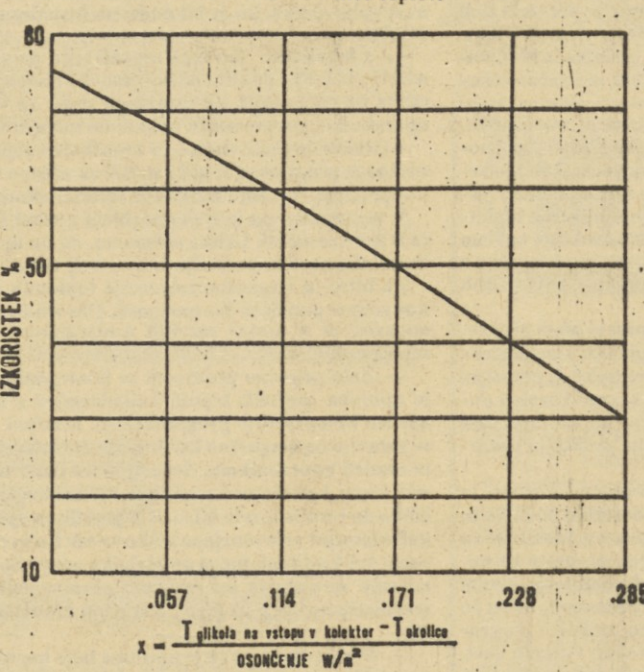

kotom 42° . Nosilec toplote je v »roll-bond« absorberjih voda ali mešanica voda — glikol (če je zmanjšana nizkotemperaturnega kolektorja proti razzvojujnosti taka, da se namesto vode uporablja mešanica voda — glikol.) Nosilec toplote pa je zelo pogosto tudi zrak. V tem primeru je absorber malo drugače izdelan. Take kolektorje uporabljamo za predgrevanje svežega zraka pri klimatiziranju ali ventiliranju. Hitrosti zraka se gibljejo okoli 30 cm/sek. (slika 2).

sijski koeficient $\varepsilon_s = 1$, poleg tega pa zanemarimo konvektivni prenos toplote in sevanje nebesnega oboka. Po Bošnjakoviču dobimo odvisnost med temperaturo absorberja in kvocientom toplotnega izčrpk q/q_B .

(q = koristna toplota ali izčrpek, q_B = sončno sevanje, ki je prislo na kolektor) (slika 3).

Slika 3 nam pove: če zahtevamo na absorberju temperaturo 60°C (točka A), se iz kolektorja ne sme črpati več kot 30% razpoložljive toplote q_B . V primeru, da vseeno črpamo več, bo absor-

Kolektor Izraelske tovarne Miromit:

absorptivnost: $0,92 + 0,94$

emisivnost za infrardeče: $0,17 + 0,25$

Zaščite proti pregretju ne potrebuje do površinske temperature 200°C

kontrola na hidrostatski tlak 20 at

Za vse tiste, ki imajo žepne računalnike, je dobrodošla naslednja oblika zapisa efikasnosti kolektorja (po sliki 4):

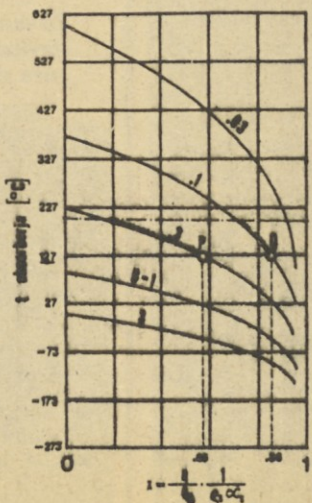
$$\text{izkoristek} = 75,09 - 129,67x - 101,68x^2$$

(Koeficiente enačbe sem dobil z Gaussovo eliminacijsko metodo z uporabo našega računalnika).

Selektivni absorber ima torej svojstva, ki so odvisna od temperature sevanja. Njegovi absorpcijski in emisijski koeficienti se razlikujejo pri sevanju visoke in sevanju nizke temperature. Selektivnost absorberja nam definira razmerje med absorpcijskim koeficientom α_s in emisijskim koeficientom ε_s absorberja.

Danes so dosežene selektivnosti tudi do 20.

Pri opazovanju delovanja ta-

V SPOMIN LJUBU HAVLIČKU

Dragi Ljubo, radi ne bi verjeli, a resnica je neizprosna, ni te več. Dovoli, da se v imenu delovnih tovarišev z IMP in v imenu tistih, ki si nam bil še več — dober in iskren prijatelj — poslovim. Dovoli še, da še enkrat v nekaj

besedah skupaj prehodimo tvojo prekratko, a bogato in polno življenjsko pot.

Mlad in zagnan inženir elektrotehnike si se pred devetnajstimi leti lotil projektiranja v našem biroju in se s svojim velikim znanjem, pridnostjo in izkušnjami povzpел prav v vrh strokovnjakov — projektantov na svojem področju. Prevzemal in vodil si vse zahtevnejše projekte, jih uresničeval z ljubeznijo in natančnostjo. Učinek tvojega temeljitega dela so občutili vsi, ki so delali po tvojih načrtih.

Ob vseh naporih, ki jih terja naš poklic, si ostajal preudaren, vede, dober. In prav dobrota te je zaznamovala, da je bil vsakdo vesel, ko je

bil s teboj, pa naj je bil ob delu v službi, popoldne v družbi ali pod šotorom v tvojem sončnem Medulinu.

S kolikšnim ognjem si se zagrizel v svojo poslednjo veliko delovno nalogo — projekt razsvetljave za jedrsko elektrarno Krško. Na vsakem koraku bomo tisti, ki bomo nadaljevali, občutili bolečo izgubo.

Rad bi, s toplo mislijo vseh, ki smo te imeli v službi radi, olajšal bolečino tvojim najbližjim in rad bi te, dragi Ljubo, poprosil, da nam dovoliš, da svetel spomin nate ohranimo v tistem kotičku srca, ki ga hranimo za svoje najdražje.

DUŠAN UDOVIČ,
v imenu sodelavcev
TOZD Projektivni biro

V SPOMIN IVANU GARBASU

Dragi Ivan!

Ko smo izvedeli, kaj se ti je zgodilo, smo upali, da se boš še vrnil med nas. Toda poškodbe so prehude in tvoje srce ni vzdržalo.

V naš kolektiv si prišel pred 14 leti kot mlad delavec, brez večjih izkušenj, a voljan delati. Nobežna naloga ti ni bila pretežka, da je ne bi mogel opraviti. Zavedamo se, da smo izgubili prijatelja in dobrega tovariša, ki smo ga vsi cenili in spoštovali. Zahvaljujemo se ti za prispevek k napredku našega kolektiva.

Dragi Ivan! Naj ti bo rahla slovenska zemlja!

SODELAVCI TOZD TEN

V SPOMIN IVANU SETNIKARJU

Dragi Ivan!

Slovenske ceste so zopet terjale svoj davek. Tokrat se je utrnilo tvoje življenje. Med nas si prišel pred 17 leti. Skupaj smo reševali naloge, bil si delavec, na katerega smo se v kritičnih trenutkih lahko zanesli in pri-

čakovali njegovo pomoč. Pri svojem delu si se prizadeval, da bi kar največ pripomogel k uspehu celotnega kolektiva. Vedno si bil nasmejan in rad si se poveseil v družbi svojih sodelavcev.

Rad si imel svojo domovino in rad si pel njene pesmi. Pel si v več pevskih zborih in bil eden prvih članov pevskega zbora IMP. Tudi tvojemu sodelovanju se moramo zahvaliti, da je naš pevski zbor postal to, kar danes je.

Ob tej prerani izgubi se ti še zadržni zahvaljujemo za tvoj prispevek pri graditvi in rasti naše TOZD. S tvojim odhodom je nastala vrzel, ki jo bomo težko zapolnili. Tvoj spomin bo živel med nami. Ohranili te bomo takega, kot smo te poznali: vedrega, nasmejanega in vedno pripravljenega pomagati tovarišem.

Dragi Ivan!

Naj ti bo rahla domača zemlja!

ZAHVALA

Ob prerani izgubi mojega moža IVANA GARBASA se iskreno zahvaljujem vsem, ki ste ga v tolikšnem številu pospremili na njegovi zadnji poti ter nam pomagali v najtežjih trenutkih. Posebno se zahvaljujem njegovim in mojim sodelavcem ter sindikalni organizaciji TOZD TEN za pomoč ter cvetje in izraze sožalja. Prav tako se posebej zahvaljujem pevskega zbora IMP za žalostinki, ki mu jih je zapel ob odprtem grobu ter govorniku za poslovilni govor.

FRANČIŠKA GARBAS
Z OTROCI

POROČILO O FINANČNEM STANJU IMP LJUBLJANA NA DAN 12. JUNIJA 1978

1. Stanje na žiro računu pri SDK na dan 12.06.1978

TOZD	Žiro račun	Rezervna sredstva	Sred.sk.por. obvezni del	Sr.sk.por. neobv.del	Baldo prejetih menic	Sa. eskont. menic	Stanje ZR 8.4.78 porav. do 12.6."
1	2	3	4	5	6	7	8
1. IMP-DSSS	1,889.308,39	-	454.956,15	551.749,85	9,427.239,15	-	-5,177.110,71
2. Zastop.	6,965.005,20	863.970,15	147.408,50	11.313,25	79.333,70	1168.000,00	
3. PB	4,339.624,40	431.873,70	33.855,15	21.499,20	-	864.619,75	
4. OV	7,194.187,15	4,199.632,70	1311.572,05	69.695,50	5,406.402,10	2212.836,35	
5. PM	3,421.990,50	1,945.845,95	498.749,85	50.995,60	790.678,05	-	- 915.712,07
6. Klima	6,559.833,80	1,465.739,75	354.120,85	401.408,60	2,122.394,40	-	
7. TIO	3,207.573,65	193.995,05	646.399,45	68.775,00	662.231,70	-	
8. Panonija	2,516.224,20	1,729.158,85	721.423,15	192.960,75	2,488.637,55	-	
9. ELM	16,199.746,65	5,608.550,35	491.733,75	519.209,90	6,889.647,25	15104.814,50	+8,092.822,78
10. Dvigalo	82.323,60	730.333,51	137.768,38	8.293,64	4,317.068,05	-	
11. TEN	1,822.348,40	175.445,25	257.610,85	82.381,95	2,618.572,65	-	
12. PM Mb.	2,769.831,20	6,444.320,50	441.832,95	269.322,60	4,772.328,25	-	
13. EKO	1,546.938,31	36.429,84	271.911,16	32.152,52	-	-	
14. Blisk	5,145.812,65	2,149.505,00	309.656,65	135.164,55	566.078,60	-	
15. LSL	2,083.664,40	1,787.950,10	901.221,05	91.811,40	4,843.700,05	-	
16. TRAA	1,646.488,71	495.695,95	182.315,05	119.210,35	4,272.865,75	-	-2,000.000,00
17. SKIP	6,117.356,00	261.924,05	119.344,85	49.917,15	893.237,15	-	
18. DS	1,561.997,00	193.737,30	200.287,40	77.145,80	-	-	
	75,070.254,21	28714.108,00	7482.167,24	2753.007,61	50,150.414,40	19350.270,60	e

POMEN ŠPORTNE REKREACIJE

Beseda »rekreacija« je latinskega izvora in pomeni aktivni počitek, s katerim si človek obnavlja pri delu porabljeno psihofizično energijo ter sprosti porušeno ravnotežje v svoji naravi. Pomen besede »rekreacija« se je spreminjal vzporedno z razvojem materialne proizvodnje in družbenim življenjem ljudi. Razvoj proizvodnih sil je sprožil večjo produktivnost in s tem znatno povečal prosti čas, v katerem se človek rekreira. V preteklosti je bil prosti čas privilegij vladajočih družbenih razredov, danes pa postajajo tega bolj in bolj deležni vsi člani sodobno industrijsko razvitih družb.

Obstaja več definicij besede »rekreacija«, pojmovanje pa bi bilo razumljivejše, če bi dejali, da je REKREACIJA TISTA SVORODNA IN ORGANIZIRANA AKTIVNOST, KI FIZIČNO, PSIHIČNO IN SOCIALNO BOGATI, SPROŠČA IN OBNAVLJA ČLOVEKA TER GA POMAGA OBLIKOVATI V VSESTRANO RAZVITO OSEBNOST.

Človek lahko z najrazličnejšimi aktivnostmi opušča prenapete mišice ali prerazdražene živce, oblikuje aparat za gibanje, izostruje čutne sposobnosti, bogati socialne, moralne, intelektualne, estetske vrednosti, obnavlja izgubljeno telesno in duševno energijo, kar kaže, da so sprostitve, obnova in oblikovanje elementi, ki rekreaciji določajo vsebino, aktivnosti pa sredstva, s katerimi dosegamo vrednote zelene vsebine.

Rekreacija je usmerjena v zadovoljevanje potreb po gibanju, igri, identifikaciji in humanizaciji osebnosti.

V dobi znanstveno-tehnološke revolucije je človekov položaj v proizvodnji tak, da obremenjuje predvsem njegov živčni sistem, medtem ko so mi-

šice domala povsem neaktivne. Pomanjkanje gibanja človeka med delom in prostim časom, vodi v postopno propadanje. Zavest o posledicah fizičnega propadanja postaja v industrijsko razvitih deželah eden od najmočnejših motivov posameznika in družbenih skupnosti za množično udejstvovanje prebivalcev v športu.

Gibalna aktivnost, ki je prisotna pri vsaki športno-rekreacijski dejavnosti, je temeljni razlog, da so ljudje, delovne organizacije in širše družbene skupnosti v večji meri zainteresirane za športno rekreacijo.

Športna rekreacija ima v naši družbi širši pomen in cilj. Ne gre samo za to, da z rekreacijo dosežemo večjo produktivnost in da zdravimo posameznika ter družbi škodljive pojave, ampak tudi za to, da bi bil človek pri delu in življenjskem okolju takrat, ko ne dela, srečen, da bi bil z moralnimi, telesnimi in duševnimi sposobnostmi vreden in aktiven član družbe.

Čas je poletnih počitnic, ko vsi iz mest drvimo proti morju, mnogi v hribe. Počitnice — čas za počitek in psihofizično sproščanje organizma delovnih ljudi, dijakov in končno tudi predšolskih otrok.

Vendar to naj ne pomeni popolno mirovanje in neaktivnost dopustnikov. Nasprotno! Počitnice naj bi pomenile aktiven počitek. To pomeni, da naj bi se ukvarjali z najrazličnejšimi aktivnostmi športne rekreacije. Zlasti je to lažje izvedljivo v počitniških domovih, kjer letuje več družin hkrati in je TRIM akcije lažje organizirati. Tako bo čas počitnic pestrejši in zanimivejši, predsem pa za zdravje in vsesplošno počutje bolj koristen.

SLAVKO CVETANOVIČ

JULIJSKI IZLETI V GORE

Planinsko društvo IMP ima tudi v poletnih mesecih željo, da se čimveč prijateljev planin odpravi v gorske lepote, kjer ne bo dolinske vročine in ostalega, kar spremlja ljudi pri njihovem delu ali počitku.

POHOD NA GRINTOVEC, KONČNO IN...

Po letošnjem programu PD IMP spada obisk imenovanih gora med težje ture. Ne sme pa to vzeti poguma tistim, ki se hočejo ob primerni opremi udeležiti tega vzpona, ki bo ob izkušenih planincih mogoč.

Na to pot bi odšli 8. julija ob 5. uri iz Kamniške Bistrice proti Kokršskemu sedlu. Tako zgodnji odhod je potreben, ker strmi vzpon proti sedlu, če bo sončno, zahteva dosti znoja, je pa seveda Grintovec še visoko. Do njegovega vrha bo potem bolj sprehod. Priti na vrh Kočne, te kar mogočne gore, pa ne bo tako enostavno. Vedeti je namreč treba, da je skalovje ostro, zato so za oprijem potrebne rokavice. Ta dan bo seveda treba priti do Češke koče, kjer bi prenočili in se naslednji dan (9. julija) preko Ledin spustili na Jezersko.

Planince na tej poti bo vodil Požar Marjan (TEN). Vsa obvestila daje on, prijave pa bodo sprejemali določeni planinci po TOZD.

ODŠLI BOMO TUDI NA SNEŽNIK

Za dan vstaje slovenskega naroda, 22. julija, vabi PD IMP na enodnevni izlet na Snežnik, ki je obenem lahko za mnoge tudi predpriprava za vzpon na Triglav. Glede na to, da bo treba organizirati avtobusni prevoz, je nujno, da bo dovolj prijavljenih za to zanimivo smer, ki jo lahko spremenimo v krožno pot Ljubljana—Stari trg—Babno polje—Snežnik. Do vrha bi hodili tri ure in pol, prej pa bi se lahko ustavili ob Snežniškem gradu, Sviščakih, vračali pa bi se nazaj preko Ilirske Bistrice, seveda pa je ta pot odvisna od nas, če želimo čimveč videti in čimveč hoditi. Za to pot daje pojasnila Srečko Klančar (TEN), ki bo izlet tudi vodil.

Naši delavci se tudi kulturno udeležujejo. Takole je Marko Hribar upodobil kovača, Družino in Mati

